DE MAGISTRATIBVS ATHENIENſium Liber,

GVLIELMO POYETO TOTIVS Galliæ Cancellario dicatus, ad intelligendam non ſolum Græcorum, ſed & Romanorum politiam, ac omnem ueterum hiſtoriam, lectu utiliſsimus,

GVLIELMO POSTELLO BARENTONIO, *Mathematum in Academia Pariſienſi profeſſore regio, authore.*

BASILEAE.

GVLIELMVS POSTELLVS MATHEMATUM et peregrinarum linguarum regius in Academia Parisiensi interpres Gulielmo Poyeto Galliæ Cancellario S. P. D.

MVLTIS nominibus sum adductus, Cancellarie æquissime, ut hanc tenuitatis ingenioli fœturã, qua (ut parentibus prole) nil mihi in hac uita charius, nil dulcius esse potest, tibi dicarẽ. Primò, ut in amicitia hoc paruo quidem, sed magno labore composito & collecto opere, me tibi respondere ostenderem, qui singulari beneuolentia me incogitantem fouere cœperis: ut quũ authoris curam susceperis, etiam eius in literis diligentiæ testimonium habeas. Alterum est, ne ingrati animi notam, qua

nil turpius, nil ab humanitate alienius esse debet, desidia, atque tuorum in me meritorum silentio subirem. Tertium, ut meum de magistratibus opus, meo nomine parum fultum, authoritateque destitutum, eũ adiret patronum, quo nec authoritate maior, nec prudẽtia rerumque cognitione ac usu assiduo superior, magistratuũ uerò creandorũ emẽdandorũue nullus peritior, in ipsis aũt uiros optimos idoneosque deligẽdo nullus esset exactior: cuius auspicijs & in publicum prodiret, & authoris tenuitatem sarcire atque compensare posset. E' diuerso uerò, dicare tibi iampridem illæ occupationes uetuerant, quibus tantum non obrueris. In te enim quũ totius Gallicæ reip. molem incumbere atque quiescere uiderem, à te æqui bonique fontẽ expeti, dimanare, leges per te conseruari, instaurari, uigere, mille libellos tibi legendos, probandos, &(ut sic dicam) cãcellandos, causas innumeras audiendas, te iudicijs præscribere,

te unum afflictis succurrere, &, ut semel finiam, quæcunque ad æquitatem inter mortales conseruandam faciunt, te administrare cernerem: profectò uehementer terrebar, atque apud me res eiusmodi perpendens dicebam: Quî poterit superesse tuis legẽdis tempus? oleum & operam perdis. ne inspicere quidem licebit. delituisse præstiterit. Verùm in hoc animi fluctu uicit timorem benemerẽdi ardor: statuique potius dum ea quæ ab officio meo non abhorrent persequor, minus opportunè me ingerere, quàm quiescendo tibi animũ in te meum non significare. Animi nõ parum ad eam rem fecerat Budæus, quo, quandiu uixit, nunquam in hoc summo honorum quo es insignitus cumulo, participando carere potuisti: cuius mortis acerbitatem ut es lachrymis copiosissimis ac continuo mœrore testatus, ita maximum illius nomine fauorem eius liberis, patre quidẽ dignis, exhibes, locoque patris es. Auxit & La-

 zarus

zarus Bayfius, uir quidem certè omni bonarum doctrinarum cognitione, atque utraq; literatura apprimè ornatus, cuius eam ob rem assiduo conuictu & literatis colloquijs quotidie uteris. Id suasit Chrysoreus noster, cuius in literis magnas animi dotes præmio digno ornandas censuisti, curastiq;. Nolo hîc attingere (quod me potissimum incitare debebat) quot præclara ingenia euexeris: & cõtrà quot fucata, fauoreq; atq; ambitione nixa, ueluti reip. incommoda ab usu fori & iudiciorum repuleris. Taceo quàm honorificè de doctis omnibus & probis sentias, loquare: quòd noctes totas, quum interdiu nõ liceat, memoriam illam, qua nec Simonides nec Mithridates fuit superior, in omni disciplinarũ genere ita exerceas, ut facilè ipsarũ professores uincas, inq; admirationẽ trahas. Me uerò uehementer permouere debebat illa tua solicitudo, qua in nostris salarijs nobis repræsentandis, quum aulam ea de re sectater,

rer, uſum te ſciunt omnes. Debebat præterea (niſi te aliò urgentiores curæ raperent quotidie) ſtudium illud tuũ, crebraq́ apud regem cõmemoratio de trilingui Collegio, communi Regiæ liberalitatis atq́ in literas animi teſtimonio, & regiorum profeſſorũ nomine, ædificando, deq́ prouentu & ſalario rege digno conſtituendo. Quum etiã uiderem, rem literariam, unicum futuræ uirtutis ſeminarium, abs te ueluti à ſuo fonte pendêre, promanareq́ ab ea quam de te concœpit ſpe: non tamen me confirmabant iſta omnia, niſi Gabriel Bouerius Andium pontifex, tibi ex ſorore nepos, in cuius cliẽtelam etiã me adſcriptum uoluiſti, me penè continuis cõuicijs omnino egiſſet diuerſum: cui ſanè ut obſequar, præter amicitiam & illius ſingularis uirtus & integritas facit. Mei itaq́ magiſtratus tuũ adeunt patrociniũ. Meos enim cur etiã non appellem, qui iam totos mille annos ipſis Græcis peculiari opere deſiderati, Lati

nis nunquam uisi, à me unà & instauratio nem & nascendi habent principium? Græca quidem ex quibus uerti, antea adscripseram: uerum omittere partim ideo fuit consilium, ne eandem sententiam bis percurrere lector cogeretur, néue libri moles duplo excresceret: atque quia Latinis scribebam, uisum est tantum Latina è Græcis uersa seruare. Satis porrò sum habiturus, meque maximum operæprecium fecisse credam, si nostra uel semel abs te lecta, tui grauissimi acerrimique iudicij censuram accipient, inque tutelam tuam recipientur, atque clientuli animum de te bene merendi cupidum tibi significabunt.

Vale.

IN LIBRVM DE MAGIstratibus Atheniensium Praefatio.

PRAECIPVA *antiquorum omnium, quicunq; de rebus humanis praeclarè aliquid commentari aut tractare uoluerunt, sententia consuetudoq; fuit, ut antiquitatē ob oculos sibi tanquam exemplar proponerent: meritò sanè rati, ea ratione maiorem diuturnitatem suis adferre operibus. Cōstat enim nimis crebro experimēto, sine magna illa cùm hominū tum rerumpublicarum disciplina, institutione & exemplo, ita infeliciter uersatos fuisse in suis tractationibus, qui antiquitatis cōtempsere placita, ut qui in tenebris ea conati sunt opera exequi, quae lucis potissimum adminiculo absoluuntur. Vnde egregij rerum humanarum auctores & instauratores, ut secula semper proficere ostenderēt, ea quae paucis & simplissimè dicta, scripta, factá ue à maioribus erant, uoluerunt aut laudando probandoq; extollere, aut addendo amplificare,*

care., aut quadam adiuncta diligentia magis illustrare & absoluere. Quum enim una origine olim producti, aut ab illuuionum conflagrationum'ue periculo seruati homines essent: necesse fuit post iustum in primùm habitatis locis acceptum incrementum, eamq; hominum multitudinem illic natam, cui regio illa nataleq; solum alendæ impar esset: illam inquam multitudinem in uarias traduci colonias: idq; diu post suæ originis tempora. Sic uerò dispersos homines sensim ita adoleuisse, ut congreßu mutuo, & astutia (quæ ab asty, id est ciuitate dicta est) cultioris uitæ usum paulatim reciperẽt, credi par est: quum iam scilicet illorum uix nomine fama'ue noti maiores, conuersationis aßiduitate uitam induerant docuerantq; humaniorem. Conuersationem enim & crebrum hominum concursum, omne uel ferocißimum hominum genus reddere mansuetius, nemo facilè negauerit, cui recta adsit ratio. Nam quis dubitet, quin eadem ratione loquela, artes, ipsáq; comparatu difficillima uirtus, demum rerum omnium ueri similitudo (quum uerum ipsum in occulto mortalibus lateat) summa indagine sensim inter

mortales

mortales adoleuerit, eo modo quo perpetuò sibi constantis naturæ opera solent lentius consurgere? Porrò ubi aliquid incrementi in quodam solo acceperit, iam illam transplantari contingit, atq; ita ad exteros, uel commercio tantum familiares, rerum aßiduo usu ab his paßim ad alios transeunte, migrare certũ est. Quis enim non credat opus fuisse ad leges condendas, & uirtutem ob oculos reuera ponendam, longißimo tempore, quum illam ipsam uitij loco haberi apud multos certum sit: ut contrà uitiũ illius loco substitui, etiam paßim uulgare? quum præcipuè uideat insolitorum facinorum authores, artium instrumentorumq; inuentores paßim celebrari, & mortalium numero eximi, quòd scilicet in uita uel artis appendicem reperissent. Inde deorum & falsæ persuasionis orta colluuies. Maximè itaq; patet, secula semper proficere (nisi uis prouidentiæ nobis cõtra humanum iudicium utilißima, bello, fame, peste, aut insolita ruina antiquitatem totam literis & hominũ memoriæ commendatam deleat, & superstites principia quædam humilia agere doceat) in dies humanæ cognitioni quicquã addi. Quibus

rationibus

rationibus adductus Plato, *emendandarũ legũ summum remedium scriptum reliquit, si uidelicet omnibus seculis (quibus uel præstantißimas mortalium corrũpi, hominumq́; fraude & uersutia inuerti certum est) omniũ, aut saltẽ præstantißimarum rerumpublicarũ leges morésq́; in unum conferrentur, ac una uirtute duce & arbitra per prudentes uiros ex singulis sumeretur quod ad mutuam omnium emendationem faceret, unumq́; corpus morbo uacans componeretur: id ea sententia iudicans, quod probandum susceperam.* Res *enim eo magis est uegeta, quo altius egit radices.* Vt *igitur illa imitatione etiam ego aliqua in re prodesse* Reip. *coner, uolui è priscorum monumentis erutam præstantißimam rerumpublicarum imaginẽ* Athenien*sium politiam in manus hominum dare: cuius etsi exacta comparatio cum nostra, propter diuersam monarchiæ & democratiæ administrationem fieri non poterit, spero tamen futurum ut hinc aliquod remedium ad eius emendationem desumere poßit.* Atque *non tantum leges* Atheniẽ*sium à* Romanis *expetitas fuisse me ostensurũ spero, sed & diuisionis populi, & magistratuum*

gistratuum exempla inde sumpta clarißimis argumentis me demonstraturum confido. Quia uerò exemplis res humanæ, ut sentit Plato, aut conseruantur, aut instaurantur: non tantū cōparatione rerum nostrarum sum usus, uerū Romanæ, quādoq; Venetæ, nō rarò Turcicæ, quas ipsis in locis diligentißimè perspectas habui, cōparationes adducere uisum est: alioquin Turcicam diligenter lingua Gallica conscriptam, Francisco Valesio Galliarum regi præstantißimo, & Margaretæ illius sorori dicaui duobus libris: in quorum primo, quæ ad religionis persuasionem & ceremonias attinent, adq; iurisdictionem: in secundo, de magistratibus & regio censu ad minima usq; tractaui. Romanā & Venetam non pauci scriptam reliquere. Hæc nostra si minus absolutè tractata prodierit, nemo æquus alieni laboris æstimator mirabitur, quū ire per extentum huiusmodi funem primus tētauerim, remq; deperditam penè ab inferis reuocauerim. Adductus porrò sum in hāc tractationem, librorum quos de ea inter cæteras respublicas scripserat Aristoteles, desiderio, quū nil eius operis præter crebras apud uarios autores

tores

thores citationes extare iam ante mille annos comperi. Vnde nō ex ipso authore, præter pauca, sed ex Demosthene, Aeschine, Isocrate, Libanio, Vlpiano, Demosthenis interprete, Polybio, Plutarcho, Harpocratione, et eius notæ authoribus uisum est Latinis potius malè latinè tradere, quàm tanta mea diligentia fraudare cui sum natus rempub. unica minus tersæ dictionis compositæ'ue orationis opinione. Per me igitur præstantißimā reipub. speciem, operis præstantißimi instaurationem, accipient literarū Græcarum candidati, quibus ista scribimus: ex qua non paruam lucem accessuram eius linguæ difficultati spero. Nullum enim antiquitatis monimentum potest exactè cognoscere, qui reipub. administrationis partes non cognouerit. Sed de populo dicere aggredior.

DE POPVLI DIVISIONE. Cap. I.

ATHENIENSES, *qui & αὐτόχθονες, id est indigenæ nuncupari altius referendæ originis gratia gaudebant, tribus distinctos fuisse nominibus, scriptum non pauci reliquerunt. Inter illos enim erant ἐυπατρίδαι, γεωμόροι, δημιουργοι.* Primo nobilitas, *ut* Romæ *patricij, appellari uolebat.* Geomori *erãt rustici, ita dicti, quod illis iampridẽ pars aliqua agri* Attici *ad colendum cessisset.* Artifices, *qui artes mechanicas & mercimonia in urbe exercebant, tertio uocabulo uocari solebant. Significabat et* Demiurgi *uox, præter sellularios, & eos qui uilioribus artibus uictum sibi parabant, etiam id munus quod* Romani *publicanum uocant. Iis qui erant aut ætate aut honoribus maiores, inter cæteros dicebantur* Demogerontes, *quasi* Senatores, *quibus à popularibus præcipuè summa deferebatur authoritas.* Primum *alioqui nomen αὐτοχθόνων non populi fundi aut ciuitate donati fuit, sed illorũ quo*

rum maio-

rum maiores communi omnium consensu tantum Athenis *uixisse, nec aliunde originem traxisse assererentur.* Ambitionis *itaq; illius gratia* δημοποίητοι *uocabantur populi fundi. Qui autem ex tribus unius parte tertia (quæ quot essent, statim aperiam)* ὁμογαλακτοί, *id est (si uerbum licebit fingere) collactanei dicti sunt, suprema literarũ memoria illa nomina seruauere: donec sibi factionum nomina, unde pestis deterrima & rerumpub. et popularium oritur, sibi fecere, quo tempore adhuc* ἐφετῶν *magistratuum,* à Dracone primo Athenis legislatore institutorum, oligarchia regebantur. Erant *uerò hæc nomina,* πεδίαιοι, διακριοι, πάραλοι, ἑκτημόριοι. *Illi, ut solidiores in reipub. opibus fauebant oligarchiæ, paucorũ uidelicet potentiæ: diacrij popularẽ flagitabant administrationem, iniquo animo potentiores in republica primas partes obtinere ferẽtes: parali pro rerũ fluctu modò huic modò alteri factionis parti studentes, sibi & alijs uiam ad libertatem impeditam reddebant. Interim omnis iniuriæ fluctus in miseros hectemorios redundabat. Erãt enim ita appellati tenuiori fortuna homines, quòd potentiorum*

tentiorum tyrānidi ſextam ſuarum rerum partem quotannis pendere cogerentur. Fiebat itaque (*quod ſemper in ſimili rerum ſtatu euenit*) *ut ſummum ius ſumma eſſet iniuria* (*ut in parte corporis malè affecta ſolent aut uitioſi aut nimij humores incumbendo dolorem augere*) *in miſerorum ciuium & fauoribus deſtitutorum caput procumbens*. Vt *autem cognoſci poßit, & uelut ob oculos poni populus* Athenienſis: *ut præterea conſtet quàm uigili cura, quamq; acri magiſtratuū ingenio ad illum in officio retinendum opus fuerit, uiſum eſt illius ingenium ex* Polybij *libro ſexto depingere*. Fuit (*ait*) *populus* Athenienſis *perpetuò nauibus nauarcho deſtitutis ſimilis*. Quū *enim in ipſis aut propter hoſtium terrorem, aut hyemis ſæuitiam, animi affectus claßiarijs imperauerit eſſe animo ſimul concordi, atq; parêre nauarcho, tunc fit ab ipſis nautis officium diligentißimè: ſin quadam ſecuritate ſemel inceperint duces contemnere, ac inuicem mouere ſeditiones* (*ob id ſcilicet quòd ſunt diuerſa omnes ſententia*) *tunc his adhuc nauigare cupiētibus, illis portum petere gubernatorem cogentibus, deformis quædam rerum facies intuentibus apparet, ob ſeditionem & li-*

tem inter illos obortam, his ſcilicet rudentes ac uela contrahere, illis è diuerſo laxare uolentibus: ſocijs uerò et nauigationis conſortibus ingens imminet periculum. Vnde nõ rarò ubi magnas pelagi procellas atq; hyemes ſæuiſsimas effugêre, in ipſo portu impingũt, atq; adeò prope ipſam terram naufragium faciunt. Quod ſanè iam ſæpius reipub. Athenienſium contigit. Superatis enim maximis grauiſsimisq; periculis, quum propter populi tum propter magiſtratuũ ducumq; uirtutem, in facilimis, nulliq; aduerſæ fortunæ rebus obnoxijs temere eſt periclitata. Quamobrem de hac amplius dicere non licet, in qua, turba rerum ſummam habet, quodam irrationabili impetu illo animi libidine conducto & inſtructo, iſto ardore & uehementia impulſo. Hactenus ille. Qui res illorum aliquando perſpexerit, appoſitam admodum comparationem Polybium ſcripſiſſe uidebit. Verùm ad motus factioſorum reprimendos eſt redeundũ. Illi certè ob tam diuerſas partes & ſententias non poterant aliter quàm monarchia, aut uno capite quod tam diſparia regeret membra cõponi. Omnium ergo conſenſu, & præcipuè popularium, ob uitæ inſignem integritatẽ, quodq; graationi

uationi populari nunquam consensisset, Solon est ad hoc munus delectus: quam prouinciam periculi plenã, ancipitisq; exitus, homo integerrimus suscipere his uerbis renuit. Dũ tyrãnidẽ in patriã exercere refugio, dũ uim mortaliũ nemini infero, quũ lædere quod mihi aut minuere posit honorẽ, nil admisi, sic uideor mihi facile omnibus absq; tyrãnide superior. hæc Plutarchus. Quũ uerò rideretur à multis quòd illã renuisset dignitatẽ, quam pleriq; fauore, precibus, atq; amplissimis muneribus ambirẽt, subiunxit.

Οὐκ ἔφυ σόλων βαθύφρων, οὐδὲ βουλήεις ἀνήρ.
Ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος, αὐτὸς οὐκ ἐδέξατο.
Περιβαλὼν δὲ ἄγραν ἀγασθεὶς, οὐκ ἔσπασε μέγα δίκτυον.
Θυμοῦ δ' ἁμαρτῶν καὶ φρενῶν ἀποσφαλείς.

Non est Solon magna prudentia aut consilio homo. bona enim deus quum dedisset, is non accepit: intuensq;, & prædã miratus, non traxit ampla præda refertum rete, animi et mentis inops. Quamuis tamen monarchiam recusarit, noluit desperatæ pleneq; deploratæ reipub. deesse: uerùm, qua arte ualebat plurimùm, consilio prudentiaq; illã leuauit, primũq; σεισάχθειαν, id est oneris quo tenuiores à potentioribus premebã-

tur, excußionem excogitauit. uox illa ἐκ τῶ σείειν τὸ ἄχθος, id est, ab excutiendo onere dicta est. Per eam æs alienum à pauperibus ad oppignerata usq; seruituti corpora factum, dissolutum est Sanxit uerò, ne liceret ulli ob usuras ius in corpus habere. Multi credunt illam σεισάχθειαν fuisse debitorum omnium recisionē. unde illi quibus cum legem illam antequā promulgaretur communicasset, dicti sunt χρεωκοπίδαι, id est æris alieni recisores, quod maximum fecerant, à quo de lege sancienda audiuerant. Habuere uerò id nominis, quod nulli amplius fecissent, quodq; in legis et creditorū fraudem. Volunt alij, ut tenuiori fortuna homines possent ære alieno liberari, auxisse per sisachthian pecuniæ percussæ preciū: ut quod antè septuaginta drachmis mutabatur, idem centum minis postea æstimaretur: & secundū uetustam rationem persoluerent. At neutra ratio uidetur per se sine altera tolerabilis. fuisset enim χρεωκοπὴ, id est, alieni æris recisio, creditoribus tā ingrata, quàm grata & optāda pauperibus: unde illud non extinguere, sed alere incendium fuisset. Incrementū uerò minarū adiectarū non potuisset satis esse tenuioribus ad persoluendū. unde

unde utrunq; unà instituisse credi par est, ut diuitibus cresceret, quod à pauperibus recuperare per legem non poterant. Ipse uerò primũ ut legem à se incipere cæteris legislatoribus ostenderet, de suo sex talenta auri, quæ quadragintaquinq; millia aureorum nostratium proximè reddunt, remisit. Sub ipso autem rerũ innouãdarum tempore (solet enim omnis mutatio uel utilißima ægrè admitti) lex lata non statim placuit (diuites enim secum iniquè actum contẽdebant, pauperes Attici agri more Laconico expectabant) tempore tamen procedente, & perspecta pace ex sanctione comparata, usq; adeò omnium est iudicio probata, ut sacra instituerẽt sisachthiæ nomine. Paulatim ergo cõpositis rebus cauendum more medici optimi statuit, ne rursus in eandem calamitatem incideret, compositis singulis pro cuiusq; dignitate membris. Primùm itaq; populi censum æstimãdum duxit, ut quisq; pro suarũ facultatum modo (si adeßet uitæ innocentia) dignitatem in Repub. assequi posset, nulla habita plebeij aut patricij ratione: id tamen præcauendo, ne ulli potentiorũ qui tunc in magistratu essent, inuito se abdicare liceret. Facilè itaq; hoc tẽperamento summos

imis coniunxit, & ediuerſò. nec enim antea licebat plebeio magiſtratũ adminiſtrare. Quatuor ergo ex cenſus ratione, populi partes fecit, τῶν πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς uel τριακοσιομεδίμνους, ζευγίτας, & θῆτας. Modijs quingentis cenſebantur primæ dignitatis. Modium uerò de ſolo in quo poßis modiũ ſerere, dici, Varro his uerbis ait: Iugerum, quod quadratos duos actus habet. Actus quadratus, qui & latus eſt pedes 120. longus totidem: is modius & mina latinè dicitur. Medimna Cicero uocare ſolet, quorum in quolibet ſeri ut menſura Pariſiorum ſex modij ſolent. Is erat primus cenſus. hi erãt poſt ſenatorij ordinis uiros primo in honore. Patricij autẽ ſolebant in ἐφετῶν ὀλιγαρχίαν eligi, antequã Ariopagiticus ſenatus à Solone inſtitueretur. Munus pentacoſiomedimnorũ erat, quũ urgebat neceßitas, aliquid reipublicæ conferre pro rerum uſu. quos ſtatim ſequebantur eodem in munere ſecundi, trecentis cenſi modijs: dicti ἱππεῖς, quod et equos domi per facultates alere poſſent, & tẽpore belli ἱππάδα perſoluere, id eſt quantũ homini & equo in annũ alendo ſat eſſet. Bini idẽ ζευγῖται, quaſi dicas mutuò iuncti, quia per facultates unus nõ poterat, præſtare ſolebant.

re ſolebant. unus itaq; illorum cenſebatur circiter 150 medimnis. Ariſtoteles in Solonis inſtitutis, quæ in Politicorum libris deſcribit, horũ nõ meminit. Opificum, cerdonum, proletarioruq́; loco erant θῆται, nec aliud reipub. pendebant quàm numulum, qui ab illis θητικὸν uocabatur. Fuiſſe uerò loco proletariorum, uocis arguit ratio. Nam θήσω priſci pro ποιήσω, id eſt faciã, edam, dicebant: unde παιδοποιῆται, id eſt prolis procreatores ſunt dicti. θητῶν alioqui ſignificatio, mercenariorũ nomen eſt. Nullũ ius illis aſſequendi magiſtratus erat, quãdiu cenſus tenuitas eos in infimo cõtineret ordine. Hoc itaque pacto Solon conſtitutis ueluti in certamine ad quos ſinguli contenderent finibus, morbo laborantem remp. reddidit ſanam. Vt enim natura ſapientiſsima magiſtra, quum uidet aliquid à ſe compoſitum ita uehementer omnes intendere neruos, ut loco fœlicitatis & boni, ad quod omnia tendunt, ſibi infœlicitatem ſuopte ingenio comparet, aut illud idem partium ſimul agentium inæqualitate ſeſe conficere: ſapientiſsima inquam traducit aut rem aut rei partem uitio intentam, ad aliquod inſtitutum, ubi relicta priſca contentione adoleſcat, finem conſequendo

propositum: sic sapienti legum instauratori est faciẽdum. qua potissimùm industria usus est Solon. Vt uerò probandarum legum fieret maior potestas, imponens & patricijs et plebeijs, illis, dum pollicetur tabularum stabilitatem, his, Attici agri ex æquo, ut dixi, diuisionem, omnium consensu, anteq̃ rogaretur lex probata, utrisq; imposuit: quod suo maximo bono esse cũ omnes cognouissent, usq; adeò gratam habuere, ut sacrorum memoria illam consecrarent immortalitati. quibus cõpositis, ubi omnia ex animi sententia euenisse uidit, protulit hæc carmina. (κεῖ,

Δήμῳ μὲν γὰρ ἔδωκα τόσον κράτος ὅσσον ἐπαρ
Τιμῆς οὔτ' ἀφελὼν οὔτ' ἐπορεξάμενος.
Οἳ δ' εἶχον δύναμιν καὶ χρήμασιν ἦσαν ἀγητοί,
Καὶ τοῖς ἐφρασάμην μηδὲν ἀεικὲς ἔχειν.
Ἔστην δ' ἀμφιβαλὼν κρατερὸν σάκος ἀμφοτέ-
Νικᾶν δ' οὐκ εἴασ' οὐδετέρους ἀδίκως. (ρουσι

Nũc populo quantũ satis est, permissa potestas,
Detractus nulli est, estúe negatus honos.
Viribus atq; opibus qui nomina clara ferebant,
Hos uetui, & tenues quæ minus æqua pati.
Me obijciẽs scuti in morẽ, quod seruet utrosq;:
Neutra permisi uincere parte nephas.

De

De tribubus & alijs populi partibus. Cap. II.

REstituta populo pace, nobis de tribubus dicēdum altius repetita origine uidetur. Solent ferè omnes populi, nationes, urbesq́; , ut inquit Liuius, suas consecrare origines, à claris scilicet hominibus, aut ab illis quos rudis et rerum ignara uetustas, mundiq́; adolescentia in deorum reposuit numerum, nomina sibi imponentes. ita alij Iouem (cuius uocabulum ex ueteris testamenti uocabulo יהוה *factū ab ethnicis est) Martem alij, Mercurium, Pallada, Vulcanum, & huiusmodi portentosa deorum uitio nobilium monstra, ad maiorem uirtutis et antiquitatis opinionem, suarum urbium aut gentis authores, protectores, instauratores uendicant. Athenienses ergo quum non uiderentur sibi satis una ἀθλώᾳ, id est Pallade nobiles, uarijs etiā sui populi partibus, quas tribus dicunt nomina ab eponymis dedere. Erant uerò ἐπώνυμοι, heroes, primi scilicet illi quos suprema hominum memoria nouerat, qui uirtutis ergò statuas Athenis habebant, habuerātue in eo Athenarū loco qui non longè à buleuterio quingentorū uirorum erat: ut illis statuis tam uirtutis per memo-*

riam præmiũ illis referri cognosceretur, quàm incitarentur omnes his exemplis ad uirtutem. Primùm itaq; fuere quatuor tribus: *Vna à* Cecrope *prisco (nam si* Pausaniæ *credimus, fuere duo) dicta* Cecropis *est*: Altera *αὐτόχθων, id est indigena, peculiari gentis uocabulo.* Tertiã Actæus *ἀκταίαν* dixit. *Quartæ à maris uicinia nomen fuit παραλιά. quibus uocibus antiquatis,* Cranaus *quatuor diuersas indidit:* Cranain *à se,* Atthida, Diacrin, *&* Mesogæan. *Altera uocabulo gentis,* Diacris *à summo loco urbis (sunt enim* Athenæ *in colle sitæ)* Mesogæa *à media parte uocata est. Vt autem mater adulterium tegeret,* Iouem *patrem habuisse creditus est* Erichthonius*: qui ut patri falsò credito gratiam referre simularet, abrogatis his, à dijs uocabula imposuit quatuor. διάδα itaq; primam à* Ioue *dixit, alteram ἀθηναιάδα à* Minerua*, sequẽtem ἡφαιστιάδα à* Vulcano *illic summopere coli solito nominauit. quartæ à* Neptuno *ποσειδωνίας nomen fuit.* Inde *unaquaq; harũ in tres partes (quas ita tribus à tribus, nõ à tribuendo ut putant dictas nouimus) diuisa, numerus ad 12 peruenit.* Nomen *græcũ est, etymi argumento.* τριττῦς *enim uocãt ἀπὸ τῶν τριῶν, id*

est à tribus,

est à tribus: ut Latini primùm etiam à ternaria populi partitione in Tatiensem, Lucerẽ, & Rhãnensem facta. Hæ duodecim partes tertiæ durauere ad tempora usq; Alcmæonis 660 annis, aut circiter. Iste oraculi Apollinis responso 10. tribus à principibus, qui ante illum regnauerãt maiori fama, nominauit. Cecropis à Cecrope, Erechtheis ab Erechtheo dicta: Aegeis, Pandionis, Acamanthis, Leõtis, Oeneis, Hippothoontis, Antiochis, Aeantis. quibus adiectæ sunt Antigonias & Demetrias, ut 12 numerũ cõplerent: quæ ipsæ singulæ (ut pridem quatuor) in tres partes diuisæ reddebant sex & triginta tribuũ numerũ: quas Romani una minus sunt imitati. Vnde patet, non tãtùm legũ, sed et diuisionis populi Attici exemplo usos fuisse. Ista quàm magni sint momenti, in rebus reipub. Atticæ perpendendis, postea uidebitur. À quibus porrò principibus, tribus nomina sumpsissent, illi 12 Eponymi dicebantur, quos nescio an uocet duodecim Atheniensiũ deos Herodotus in Erato: quoniam idem author quum aliquot nominà illorum ibidem adscripsisset, in Euterpe ait, 12 deos primùm in Aegypto cultos, indeq; in Atticam portatos, habuisse Pisis aram cõmunem,

quæ

quæ δώδεκα θεῶν βῶμος, id est XII deorum ara uocabatur. Reges uerò deos uocari, quòd aut regnarēt quadā æquitate, aut aliquando regnauissent, mihi præter copiosam amplißimamq; tā græcæ quàm barbaræ historiæ fidē author est primo Politicorū Aristoteles. Vnde & deos & reges potuisse uocari cōstat, & illos XXIIII deos fuisse, 12 Aegypto aduectos, totidēq; Atticæ reges. Pausanias in Atticis ubi de Eponymis dicit se adferre sententiam Herodoti de illis, tamen longè diuersis nominibus et summa ab illo id facit. Pauciores enim 12 adfert, ijsq; Attalū, Ptolemæum, atq; Hadrianū cuius tempore scribebat, addit. usq; adeò gloriæ ardor, & popularium blandimenta ualebant, ualentq;, ubi in aliquam opinionis partem procubuit ambitio. Sed de Eponymo magistratu, suo loco. Cognito populo, illiusq; partibus explicatis, nunc ad magistratuum narrationem est ueniendum.

Quomodo eligerentur magistratus Athenis. Cap. III.

TRiplex fuit eligendorum magistratuum ratio: sors, populare suffragium, stemmatum claritas. Primam rationem græci κλῆρον, alteram χειροτονίαν, id est manuum extensionē (quæ

(quæ in sublime à populo dũ aliquem probaret, fieri solebat) tertiam αἵρεσιν uocant, id est electionem. Sorte sortitóue deligebãtur in eo loco quẽ Græci eã ob rem κληρωτήριον dicũt, quicunq; iudicandi fungerentur officio: quo modo dux & singuli ferè magistratus Venetorum eligi solent. Illam uerò rationem amplissimè suo loco tradam. Senatus ille qui Athenis ita eligebatur, ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων, id est consilium D. uirorum dici solebat. Populari suffragio duces, tribuni militũ, rei bellicæ & maritimæ præfecti suo munere fungebantur. Quibus suũ munus concedebat propter opes & nobilitatẽ electio, illi erant χορηγοὶ, id est Choragi in ludis sacris & sacrificijs: quo in munere liberalitatem summam exercebant, impensas proprio ære & facultatibus suppeditantes. Hi erãt numero X. quo in honore se fuisse Demosthenes in oratione aduersus Mediam ostẽdit. His tribus generibus omnia reipub. uincula cõstare abunde patet. Ab iniurijs enim domesticis, uicinorum, exterorũq;, ius dicendo iudices defendũt, fines conseruat et auget miles, religio expiat animos. Nũc quo se ordine singulæ dignitates offerẽt, eas describam, ab Ariopagitis exordium ducendo.

De

De Ariopagitarum Senatu. Cap. IIII.

ET *literarum omnium memoria, & sua æquitate seueritateq; lōgè celeberrimus est habitus senatus* Ariopagiticus, *quē* Graij τὴν ἐν ἀρείῳ πάγῳ τῶν ἀρεοπαγιτῶν βουλὴν *appellant. Vt maximo honore erat, ita numero ciuiū non paruo quāuis incerto cōstabat. Incertus numerus inde procedebat, quod ex nouē* Thesmothetis, *de quibus suo loco, solerent in eū ordinē annuo magistratu statim defuncti, reddita totius anteactæ uitæ apud* Logistas *ratione, quidam cooptari. Accessuri* Logistæ, *qui à publicis rationibus magistratus erant, nomē præconi edebāt, proclamareq; his uerbis iubebant:* Quis uult talem tali et tali functum magistratu de anteactæ uitæ accusare facinoribus? *Qua proclamatione quiuis, modo probando esset, accusator admittebatur. uerùm ista in* Logistis *melius. Illa seuera quidem certè admodum ratio paucos reperiebat usq; adeò omni nota carentes, ut innocentia freti augerent eum ordinem. Qui uel sordium (quæ res alioqui plerisque satis familiaris uidetur, cum si ad uictus rationem munerum illa receptio pertineat, iudicibus lege sit permissa) uel*

fauoris

fauoris uel admißi criminis notam iniustã semel habuisse probabatur, is nunquã in tam inuiolabile consortium admittebatur. Et ne ullus fraudi locus relinqueretur, sub dio palàm præsenteq́; populi totius corona illa ratio coram senatu putabatur. Quotannis itaque illa ipsa ex Thesmothetis plures eximens, & numerum relinquebat incertum, & deteriora in hac mortalitate longè melioribus superiora esse ostendebat. Lectus ille ordo ac institutus à Solone antiquata ἐφετῶν seueritate legitur. Erãt enim ante Solonis instituta 51 Ephetæ, id est præfecti, qui de capitalibus causis ac furtis sententiam (quod ante illos regis fuerat officiũ) ferebant. Istorum ergo nomine Solon præsentẽ senatum constituit, summæ in Rep. authoritatis: qui non solum de capitalibus causis ius dicebat, uerùm de quibuslibet grauioribus, non secus q̃ olim iudicum decuriæ sortitò & subsortitò à prætore apud Romanos delectæ: & hodie in Gallia primùm de criminalibus suppratores, secundo de ui illata: ac supremus in summis curijs senatus tam primùm quàm ex prouocatione cognoscit. Quum uerò causæ postulabat grauitas, Ariopagitis addebantur ex cæteris

magiſtratibus non pauci ueluti ſubadiuuæ, quẽadmodum in delegatis à ſupremo ſenatu cauſis hodie fieri eſt in uſu. Si magiſtratus noui eligerentur aut inſtituerentur, ſi reipub. gratia aliquid quod ad omnes æquè pertineret, in deliberationem proponeretur, ſi lis ſæpius ob ambiguitatem dilata ſe offerret, cogebatur illa iudicum multitudo, ex qua quæri non liceret: uocabulo uerò Attico cœtus ille ἡ σύγκλητος βουλὴ, aut ἡ πανεκκλησία, id eſt cõgregatio uniuerſorum dicebatur. Porrò Ariopagitarum magiſtratum dicere Græci conſueuerant διηνεκῆ & ἀδιάδοχον, id eſt perennem, & uiciſsitudinis expertem, ad cæterarum ſcilicet dignitatum diſcrimen, quod illæ certis temporis periodis exui & deponi ſolerent, is nunquam. Quãuis autem ſine ullo diſcrimine omnia nefaria publicè uindicarent, tamẽ peculiaris erat illorum cognitio de ueneficijs, incendio, cæde, & uulneribus conſultò atq; extra primum animi motum illatis, deq; inſidiarum aut proditionis in patriã molitione (quæ res in populari ſtatu, par eſt læſæ maieſtati in monarchia) & plurimis alijs. Mos uerò iudicandi illorum, quantum literarũ monumentis eſt proditũ, talis fuit. Statuto reo,

aut accusato pro reo, post primam quæstionem testibus & coniecturis atq; probationibus adornatam (nam alioqui accusare non licebat, nisi talionis pœna) statim sententia ferebatur, nec in multum tempus differri solebat: ut ferè solet Venetijs fieri apud decemuiros: ubi tamẽ prius ab aduocatoribus & quadraginta uiris criminalibus accusationes sunt prolatæ. Nolo multorum iudicum criminalium negligentiam hic sæpius expertam attingere, quum ipsa se satis aperiat. Non licebat Ariopagitis ad misericordiam flecti. In hoc enim cũ seueritate ἐφετῶν conueniebant, quòd pari pœna par delictũ mulctabatur. Id uerò sacrosanctũ ueluti ac summũ in ipsis laudat Aristoteles principio Rhetorices, dum ait, ἅπαντες γὰρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. Quorum uerborum sententiam paucis admodum & elegantissimè Quintilianus 6. Instit. orat. appendit. Athenis, inquit, (quo nomine Ariopagũ intelligebat) affectus mouere etiã per præconẽ prohibebatur orator. Hoc etiam illis fuit cũ decemuiris Venetis commune: nunc etiam inci-

pit & in nostris summis curijs esse familiare. Nouerunt enim senatores clarissimi longo rerũ usu edocti, nil esse quod rhetorum & causidicorum eloquentia uersutia'ue non possit euerti, inq; diuersum trahi, ita ut ex summa æquitate summam iniuriam, et e diuerso, procreare uideãtur, si semel auditorum aut iudicũ animos in suã sententiam traduxerint. qua peste etsi hodie careant curiæ nostræ, tamen longè crudelius mõstrum domi alebãt causidici quidam, opiniones doctorum opinionibus addẽdo, diuersasq; iuris scripti in æqui boniq; euersionem allegãdo, & si nihil aliud, curiam ipsam occupãdo, ne aduersarij causam intelligat: donec tu Poyete Can*cellarie æquisissime, illis nebulonibus præscribendum regia sanctione curasti, ne quid adferrẽt allegationis in simplici rerũ narratione, pariter in quæstionibus & probationibus, uetuisti. Verũ ad institutũ redeo. Tãta erat* Ariopagi*tis in iudicando fides et integritas, ut si quis etiã scelestus admodum creditus, post causam apud illos dictã euaderet impune, nulla eum uis, nulla authoritas posset de ea causa appellare.* Nul*laillic erroris* propo*sitio, nulla secunda senatus occupatio locum habebat. Forma iudicij talis*

lis fuit. Coniecto in uincula reo (finge de cæde agi) per præcones & apparitores uocabantur interfecti hominis necessarij, domestici, parentes, amici: quorum arbitrio (quod hodie iudicij æquitate fit) de pœna statuebatur, ferebaturq; sententia secundum damni accepti rationẽ: qui mos hodie quia est Turcis in usu, à me referri amplius potest. Cadhi, quod nomen apud Arabes iudicem significat, comprehenso reo homicida, curat statim sisti parentes perempti: & si illi desint, necessarios, aut illos ad quos ex illius uita utilitas peruenire poterat. Alioqui si desint illi, nomine principis & legũ, more procuratoris aut aduocati regij, iuris scripti et talionis pœna punit. Rogat præsentes, utrum malint hominem talione an multa puniri: ferturq; pro illorũ uoto, si tamen modum non excedat, sententia. Aestimant hominem solidum sexaginta asprorũ millibus: quæ summa ad nostram pecuniã æstimata, mille & ducentos aureos numos reddit. Nam asprum genus argenteæ monetæ est, nostro Caroleo numo penè par. Id æris compensat mortis damnum. Dimidium, hominis dimidij loco adiudicatur. Dimidius homo est, cui pes, manus, oculus, aut præcipuæ partis corporis

usus deest. Paris proportionis ratio in corporibus aut inutilioribus partibus obseruatur. Verùm ista compensatio ideo rarius fit, quòd nõ statim, flagrantiq; (ut aiũt) delicto possunt unà sisti reus & affines. Pupillis, mutis, linguaq; impedita hominibus succurrit prætor, in rebus pro conditione æstimandis. morte itaq; aut multa reum illorum nomine multat. Ariopagitarum ut erat maxima in iudicando diligentia & sedulitas, ita rarius id muneris infrequentiusq; subibant. Singulis enim mensibus tribus tãtum diebus iudicabant, quinto, quarto, tertio Cal. cuiuslibet: qui dies ita græce dicti sunt, τετάρτη φθίνοντος, τρίτη φθίνοντος, δευτέρα φθίνοντος, id est, quarta, tertia, secunda decrescentis et iã finientis mensis. nã Græcos Calendis carere, uel parœmia docet. Praeterea nõ coibãt, nisi ob rerum necessitatem fieret ἡ σύγκλητος βουλὴ, id est indictum consilium: cuius conditio quod ad magnum numerum attinet, non est absimilis magnis Venetorum comitijs, singulis octonis diebus semel ad magistratus deligẽdos tãtum cogi solitis. De hoc senatu, multisq; alijs cũ Romanis et Gallis, tũ Atticis, scripsit utriusque linguæ instauratæ lumen Gul. Budæus in

Annot.

Annot.primis in Pandect.l.ultima, de senat.cu ius sententiam etsi ex ipsis unde illam desumpsit authoribus posse adscribere, ne quid prætermisisse uidear, paucis adferam. Ait itaque ex Luciani uerbis, iudicia noctu & silētio in Ariopago tractari solita: primùm, ne dicentis rationem ullam apud se haberent, qui rem nudam sineq; procemio & personarum ratione audire uellent: alterū, ne interruptionibus inter disputandum fieri solitis, se interpellarēt, atq; sententia dimouerent. Inde nata est parœmia, ἀρεοπαγίτου σιγανώτερος, Ariopagita subticentior: dici solita, de prudentibus & taciturnis uiris. Nec uerò una tātum fuit taciturnitatis ratio. nā & reum præterea attentius respondentem audiebant, & iudiciorum secreta nunquam euulgare solebāt: tabellaresq; edebant sentētias, ne ex maioris authoritatis ætatis aut eruditionis uiri, qui prior sententiam dixisset, præiudicio, ab opinione sua discederent, aut (quod multi solēt hodie) ad idem responderent. Cū illis in tabellari sententia cōuenit ferè omnibus Venetis magistratibus, ea de causa quam suprà attuli: cū X uiris aūt capitalibus, ne prodeant in uulgū aut sententiæ, aut secreta iudiciorum: utrisq; opti-

mo iure ſanè. Illorum authoritas enim nunquã poteſt imminui, dum areſta illorum nunquam reſcindi aut calumniari contemnı́ ue ab cæteris magiſtratibus, aut etiam à plebeijs poſſunt. qua re quæ in rep. peſtis oriri deterior poſsit, non ui deo. Omnia enim peſſum eunt, quum ſemel aut imminui aut neglıgi legum & magiſtratuũ uis cœperit, ſenſimq; iugum infringi cœptum excu titur. Itaq; meo iudicio non deberent illi magi ſtratus à quibus non eſt prouocatio, tam temere euulgare ſententias, ne arbitrio uitiligatorum illic antinomiæ pleræq; reperiãtur. Poſt Græ corũ ſententias uidendum quid Latini de Ario pagitis ſcripſerint. Valerius Maximus de illis ita ſcriptum reliquit: Eiuſdem urbis (de Athe nienſibus proximo capite egerat) & ſacroſan ctiſsimum conſilium Ariopagus, quid quiſque Athenienſiũ ageret, aut quo'nam quæſtu ſuſten taretur, diligentiſsimè inquirere ſolebat: ut ho mines honeſtatem, memores uitæ rationem red dendam eſſe, ſequerentur. Eadem bonos ciues corona decorandi primò cõſuetudinem intro duxit. nam & uirtutis uberrimum alimentum eſt honos, &c. Quum iſtud ita habere ſit ſcri ptoribus compertum, credendum eſt, quo tem

pore non

pore non iudicabant, id perquirere solitos. Vt ut sit, certum est insigni quadam prudentia & penè diuina fuisse, quod Cicero acerrimi iudicij homo illum senatum cum mundi rectore Deo potius comparatum uoluerit, quàm Romanum. Ait enim: Negare hunc mundum prouidentia regi, idē est ac si quis dicat Athenas sine Ariopagitis regi consilio. Quod ait Plinius Naturalis historiæ septimo, primum capitis iudicium actum in Ariopago, mihi non uidetur rationi cōsentaneum. Ex omnibus enim Græcis authoribus liquet, Solonem hunc magistratum instituisse (quod iam docui) quasi ad seueritatis ephetōn moderationem. Atqui Draconem, qui hos instituerat, longè Solonem præcessisse constat, tamq; seueras leges in improbos statuisse, ut pœna capitali uel quodlibet holusculi furtum plecteretur. unde dici uulgò solebat, Draconem non atramento, sed sanguine humano leges scripsisse. At quis credat fieri posse sub tali legum seueritate, tanto tempore tot improbis in rep. perpetuò agentibus, ut omnibus seculis sit uerū dictū poëtæ, τὰ χερίονα νίκα, deteriora uincūt, neminem improbitatis dedisse pœnas? Fieri sanè non potest. Quòd si quis contendat Plinium

intelligere in Ariopago, id est Athenis, aut suprema literarũ memoria: primũ quidem esse uerum uix poterit, quum ante ullum Graecorum imperium, iam florentissimae res Persarum, Assyriorum, Indorum, Aegyptiorum, Syrorumq; ipsa uetustate collapsae fuissent, quae sine facinorosorum poena regnare tandiu non potuissent. Alterum non arguit uerum fuisse, etsi scripserit nemo, cuius saltem extẽt scripta. Quãuis enim literae ipsae praeclarorum facinorum iuxta hominum memoriam sint conseruatrices, tamen nõ statim est credendum, si quid aut nulla hominũ memoria, aut nullis literarum monumentis est celebratum, id protinus non fuisse. nec si quid ignoras, id propterea minus in rerum est natura: nec, ut inquit Lyricus,

—sola comptos arsit adulteri
Crines Helene— *& paulo pòst,*
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi— *pauloq; mox,*
Paulum sepultae distat inertiae
Celata uirtus—

Itaq; nulla in parte uero consentanea dixisse uidetur Plinius. quod etsi illi in hoc loco inq; multis alijs contigerit, non est mirandum, quum uir

senatoriae

ſenatoriæ dignitatis, inq; reip. muneribus occupatus, ſucciſiuis horis uix poßet quod excerpſit deſcribere. Hanc uerò ſententiam lectori excutiendam relinquens, ad alia tranſeo. De huius ſenatus dignitate ſunt omnia apud authores plena: uerum una oratio Demoſthenis in Ariſtocratem, hunc ſatis aperiet: quæ quia ampliſsimè quæ iam tradidi explicat, ad illam lectorem remitto, quum alioqui nil ſit à me in illo deſcribendo prætermiſſum.

De Nomothetis. Cap. V.

Νομοθετῶν *nomine plura Græci dignitatũ genera intelligunt: quæ mihi prius aperienda uidentur, quàm ad rem de qua ſum dicturus, ueniã. Tres olim Nomothetas apud Athenienſes fuiſſe, authore Suida reperio: Draconem, Solonem, Aeſchylon, non quidem illũ poëſi celebrem, ſed quendam alium Athenis natum, non uſq; adeò apud authores celebratum. Secundo* νομοθέται, *legiſlatores quicunque ſunt. Verùm ut ad rem facit uocabulum, præcipuè intelligebant Athenienſes unum ad mille ſelectos ciues, quibus legum antiquandarum fiebat poteſtas, quum non uiderentur amplius eſſe ex reipub. uſu, ac præterea illarum examinandarum*

nandarum quæ aut emendandæ, aut immutandæ, aut demum sanciendæ uiderentur. Est enim & legibus humano cõsilio natis, quemadmodũ & rebus naturalibus, etsi paulo obscurior, nostræq; mortalitati minus cognita, uetustas: quã ubi sensere, usus consuetudine aut desuetudine aut abrogandæ aut emẽdandæ sunt. quod ipsum (nisi ubi iure scripto, ut uocant, id est Cæsareo siue ciuili utuntur) in iure ciuili Romanorum *patet. Nam bona pars de seruitutibus, de seruis, noxa, iure personarum, hæreditatis uaria distributione, & infinitis alijs tractationibus agit, quæ in* Gallia *(ubi præcipuè ius ciuile, quod consuetudines uocant, atq; regia & curiarum placita locum habent) ut parum est in usu, nisi ut à simili iudicando: ita partim explodendam censerẽ, ut tempus illud quod studiosi iuris in illam insumunt, daretur iuri ciuili, postquam quæ nobis sunt in præcipuo usu, diligenter didicerint.* Nobis *propositi nomothetæ, ius tantum habebant referendi coram populo toto, probarẽt'ne an improbarent leges plebiscitáq;. nec enim poterat ulla rogatio probari, ratáq; haberi, quin uniuersi magistratus nomothetis subscripsissent.* Hi *etiam iudicandis grauioribus causis solebant in-*

lebant interesse, eorumq; sententiæ si non pareret aut actor aut reus, tribus drachmis præsente archonte multabatur. Hæc est Pollucis *sententia.* Verùm Budæus ex Demosthene *paulò aliter latiusq; explicat, quomodo illæ leges solerent proponi. eius ideo uerba adscribam. Solonem commemorat* Demosthenes *inter alia cũ legibus suis hoc quoq; instituisse, quum lex aliqua ad populum ferretur, ut à legislatore primũ recitaretur, deinde in loco maximè celebri totius urbis, maximeq; conspicuo proscriberetur, ad tertiam concionem usq;, (non aliter atque leges* Romæ *trinundino die promulgari solitas,* Macrobio *referente nouimus) inde scribæ ut daretur palàm pro concione legenda: ut si cuiquam quid non placuisset, in medium id proferret: & si ea tum quoque populo placuisset, ita demum nomothetæ daretur postremùm probanda. qui uti eam probasset improbasset'ue, ita ferretur, antiquaretur'ue. Ipse autem nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, ut eam operam populo iurati ipsi nauarent.* Hæc Budæus. *Cuius comparatio ut planior fiat, locum* Macrobij *adfero.* Rutilius *(ait) scribit,* Romanos *instituisse nundinas,*

ut octo

ut octo quidem diebus rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure, ad mercatum legesq; Romam accipiendas uenirent, ut & scita atq; consulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die proposita, à singulis atque uniuersis facile noscebantur: unde etiam mos tractus, ut leges trinundino die promulgarentur. Hactenus Macrobius.

De legum conseruatoribus, quos Græci *νομοφύλακας* dicunt. Cap. VI.

Differebant à nomothetis νομοφύλακες, quibus à legibus seruandis ut nomen, ita & officium erat. Frustra enim fuissent à nomothetis leges exploratæ probatæq;, nisi præscripti illarum sint usus, secundũq; eas iudicaretur: quod nomophylaces ut fieret curabãt. Cicero libro de Legibus tertio, *illorum officiũ diligenter explicat: Græci hoc diligentius, ait, apud quos νομοφύλακες creantur: nec ij solũ literas (nam id quidem etiam apud maiores nostros erat) sed etiam facta hominũ obseruabãt, ad legesq; reuocabant.* Hæc Cic. *Secũdo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες, ut qui προέδροις (quorũ nomen à primis sedibus, quas illi ante*

illi ante cæteros habebant, deductum est) aßiderent, strophio quodam lineo (quali honoris gratia dux Venetiarũ hodie ornatur) capite redimiti. tantus erat honos priscis incolumitatis reipublicæ conseruatoribus, tantum legum studiũ. Idem enim est, nullas habere leges: et, multas quidem scriptas habere, nullis uerò uti. Cæterùm is ordo legi solebat ex ipsis Ariopagitis: illorumq́; præstantißimi etiam hanc curam legũ habebant sanciendarum, tuendarũq́;: quod erat sacrosanctum munus. Nil enim uetat, homines in uno constitutos ordine, dum aut ab officio quandoq; respirando supersedent, aut quũ causa uehementior urget, uario tempore uarijs alijs muneribus in Republica fungi: quod in supremis Galliæ curijs maximè patet. Illarũ enim partes quædam, quæ ad capitales causas ab inferioribus, aliæ quæ ad rerum actionem sunt constituta perpendentes, adprobant uel reprobant: itáq; rata habetur sententia. pars indictiua concilia, alij peculiarem quandam causarum cognitionem (commißiones uulgò, & relationes litiũ uocant) statutis temporibus, alij rationes rerum fiscalium, & alia sexcenta officia subeunt, quum tamen unum sint corpus, & curiæ Præ-

sides Consiliarijq; dicantur. Antiqui uerò non usq; adeò rerum longo usu edocti, nec adeò periti quomodo unus idemq; magistratus multis uarijsq; rebus praeesse posset, uarios deligebant ordines ad singula, quae ab uno hodie fiunt senatu. Nō *sunt his absimiles quadragintauiri causarum capitalium apud* Venetos. *Nam de criminibus & causa integra & ex prouocatione cognoscunt, legumq; maiestati cū* VI. *uiris sex regionum urbis (uocant uulgò sextariam) praefectis praesunt, praesenteq; ac arbitro sententiarū* Duce *de illis statuunt. In hoc uerò differunt, quòd sunt illorum in rebus capitalibus sententiae* Decēuiris *ex prouocatione obnoxiae. Praeterea si quid in* Ducem, Rempublicam, *religionem, inq; naturae perniciem (cuiusmodi est cinaedica foeditas) admißum est, statim id uindicant* Decemuiri. *Legibus conseruandis, pariter & idoneis iudicibus in singulas prouincias & loca deligendis praesunt apud* Turcas *duo uiri, magna corona doctorum & bonorum uirorum septi (*Cadilescher *uocant) primae authoritatis, prudentiae & scientiae uiri, quibus iudices coguntur rationes reddere, inq; sentētia parēre, quū quicquā malè iudicauerint.* Prouocatio-

nes enim

nes enim apud illos & fiunt, & ab ipsa suprema curia, quam diuam appellant, remittuntur. Quum uerò casus ratio postulat, tunc uterq; senatus de illo cognoscit & iudicat præside uno quatuor Bassadum, præsentibus uerò omnibus primæ authoritatis uiris. Hi ordines id officij explent, quod apud nos Cancellarius, qui reuera solus νομόφυλαξ, id est legũ uindex dici potest. Cogit enim ueluti in corpore animus, omnes iudices & magistratus secundum leges æquiq; & boni præscriptum iudicare: & si quis contrà fecerit, aut pœnam ipse decernit, aut cũ summo Galliæ consilio re agitata, præmijs digna refert, quicunq; legũ maiestatem imminuerit. Ediuerso tui in remp. animi beneficio Poyete, quotquot ipsa uirtus ad magistratus potest euehere dignitatem, non fauoribus, non sordibus, non demum secundum ambitionem, (quæ res non pauca ante tua tempora præclara ingenia deiecit) sed infracto animo euehis, promouesq;: quod etsi debebat esse illorũ qui ante te in illo fuerunt officio, munus: tamen re ipsa aparet, te plura uirtuti biennio nondum exacto dedisse, quàm tota patrum memoria ullus Cancellarius fecerit. De dignitate uerò Cancel-

laria,

laria, & cæteris Galliæ magiſtratibus, alias. Vnum uero addam, quod Cancellario & *nomothetis atq; νομοφύλαξι cõuenit, ob uitæ integritatem eſſe in perpetua dignitate, quoad uita & æquitas comes fuerit.*

De Quingentis uiris.

Cap. VII.

O I πεντακόσιοι, *quingenti uiri, nomine ordinis numerum aperientes, tam dignitate, fama, quàm officio, ſecundũ poſt* Ariopagitas *locum obtinuere: quorũ apud Græcos authores ita frequens eſt mentio, ut nulla planè cauſa, nulla oratio illos non celebret*. Hi enim *ciuilia munera, rerũq; actiones, de quibus quotidie popularibus lis oboritur, iudicare ſolebãt.* Tempore *functionis ab* Ariopagitis *ita differebant, quod hi erant διάδοχοι, permutatores, id eſt quotannis ſorte eligi ſoliti: illi erant διηνεκεῖς καὶ ἀδιάδοχοι, ut iã antè dixi.* Erãt *hi quo tempore iudicabant, quo in munere ſunt prætores & ſuppræfecti, quos baillinos, aut locum tenentes ciuilem dicimus*. Annuo *uerò ſpacio tantùm eam dignitatem habebant, ne (quod nimis crebro in locis non paucis experimento uidetur) ſordes, atq; cæteræ quæ inter iudicandũ*

poſſunt

possunt euenire corruptelæ, beneficio proroga tæ dignitatis tegerentur alerenturq;. Magnus uerò numerus faciebat (quod ea de re seruatur in curijs quas parlamēteas uocāt) ne facile quid uitij in consortium irreperet. Verùm quia tanta multitudo unà & in uno posita loco uix potuisset sua exequi munera, in decem partes diuidi solebant secundum tribuum numerum: quibus singulis quinquagintauiri ex eo numero obtingebant, suoq; loco triginta & quinq; dierū spacio ius dicere conseuerant. Is uerò dierum numerus decies repetitus annum lunarem trecentis & quinquaginta diebus constantem, qualem Athenis obseruare solebant, reddit. Noster uerò solaris illum diebus quindecim & quadrante superat. Propter item copiosam multitudinem ex illis quinquaginta, X eligebant: quos προέδρους, id est præsides (ut dixi) nominabant: ex quibus ipsis tantum septē, per singulos scilicet dies hebdomadis, sortitò eligebantur. Quo die quisq; rebus præerat, arcis conseruabat claues, dicebaturq; ὁ ἐπιστάτης, præses, & τὰς κλεῖς τῆς ἀκροπόλεως πιστευθείς, cui arcis claues crędebantur. Verùm de his paulo pòst. Quū quinquagenarius numerus suo officio fungeretur,

uocabatur iam mutato nomine prytania, aut οἱ πρυτανεῖς, tanquam à frequentiori cura τοῦ ταμιεύειν τὸν πυρὸν, recondendi & seruandi frumenti in publicam necessitatem. Non desunt *qui dictos ἀπὸ τῶν πρυτανείων uelint: τὰ πρυτανεῖα uerò pecunias publicas esse, quas actor & reus etiam post iusiurãdum de calumnia (in quo fidei bonæ anchoram ut præscripto legum ponimus, ita omnino parum fidei esse uidebãt) in ærarium publicum deponere cogebantur: ut qui causa caderet, disceret etiam hac multa iam oppignerata atq; deposita, nec temere iudicis aures occupare, nec litem iniustè incipere, aut alterum iniuria in ius rapere.* Licebat enimcuili*bet, aduersariũ, aduocato teste, qui asßereret in ius uocatũ uenire noluiße, in ius rapere atq; trahere nolentem, non modò* Athenis, *sed &* Ro*mæ.* Athenis *uerò pecunia deposita, loco testis erat apud* Romanos *uocari soliti.* Proculdubio *mea quidem sentẽtia, si præter iusiurandũ de calumnia, multa quædam pro litis ratione deponeretur, ab actore præcipuè, & ex illo ærario satisfieret iudicibus iustis in causis uersantibus, ad hæc inde desumeretur nomine tenuiorũ, qui potius perderent suum cõtra potentiores ius, q̃*

summam

summã deponere possent lite dignam, ut temeritas debilitati consuleret, tolleretur maximũ fomentum litium. Quis enim credat ut uel pili faciat sacramentũ, qui proximi uitæ, fortunis, famæ demũ moliri insidias non erubescit? Verùm parum uiderer cõsulere multis sanguisugis, litiumq; alumnis. Redeo itaq; ad meos Prytanes, quos ἀπὸ τῶ πρυτανείω, id est à sportula dictos ostendi. Illa pecunia depositis cumulata, iudicibus persoluẽdis, et illis quibus meriti in rẽpublicã & uirtutis ergò uictus dabatur, alẽdis seruiebat. τὸ πρυτάνειον crebro minabãtur fœneratores debitoribus se in ærariũ deposituros, ubi plus tẽpore non poterant amplius petere, ut scilicet miseri debitores ære alieno obruti, cum non possent statim esse soluẽdo, cogerentur augere fœnus. Huius rei fidem facit Aristophanes in Nebulis, his uerbis,

Θήσω πρυτανεῖ' ἤ μηκέτι ζώλω 'γώ.

Moriar ni te in ius depositis prytaniijs uoco. uerba sunt fœneratoris ad obæratum. Singulari autem uoce tantum τὸ πρυτανεῖον locus erat, in quo iudiciorum causa coibant prytanes, unde nomen. præterea ubi de repub. benemeriti diligenter & colebãtur & alebantur. Maximũ

hunc honorẽ in rep. fuisse, Cic. primo de Oratore testis est locupletissimus, ubi de Socrate agit his uerbis. Erat enim Athenis reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi pœnæ æstimatio. ea sententia quum iudicibus daretur, interrogabatur reus quam quasi æstimationem cõmeruisse se maximè confiteretur: quod quũ interrogatus Socrates esset, respondit se meruisse ut amplissimis honoribus & præmijs decoraretur, & ut ei uictus quotidianus in prytaneo publice preberetur, qui honos apud Græcos maximus haberetur. Hæc Cicero. Hic ordo solebat edicta, decreta, psephismata (ut Græca uoce Cicero dicit) plebiscitaq; omnia explorare, ac de legibus perperam latis sententiam ferre. alioqui enim sine illa prouidentia facile imperitæ plebi fuisset impositum. plebs enim non rarò ea rogat, et probata cupit, quæ manifestò in eius ruant perniciẽ, nisi consilio & prudentia coërceatur. Primùm itaq; populares pro rerum suarum usu edicta proponebant, quæ statim ab L. uiris perpensa Thesmothetis dabantur, ut iam docui: qui si probassent, incumbebat opus nomophylacibus ut proclamari & seruari curarent. Erat in illum grauissima actio, qui ex populari

consensu solum probatam legem, ratã aßeruisset, & in loco probatarum adscripsisset, dicebaturq; παρὰ νόμων γραφὴ, id est perperam latæ legis actio. ille qui accusabatur, ὁ παράνομος ψήφισμα γράψας, qui iniquũ et præter morem decretũ scripserit, qualiter fecisse Androtionẽ & Aristocratẽ, eloquẽtißimis orationibus monstrat Demosthenes. Verùm de hac re scripsi iam in de Actionibus. Ab hoc ciuili & quotannis mutari solito magistratu, fasti dies, bellorũ tẽpora, fœdera, legationes, rogationes, edicta promulgata, & in summa ad priuata usq;, quæcũq; rationem temporis habebant adnexã, supputari & scribi solebant, ueluti apud Romanos à Consulibus, hac forma· ἐπὶ ἄρχοντος πολυκλέους, μηνὸς βοηδρομιῶνος ἕκτῃ ἐπὶ δέκα, φυλῆς πρυτανευούσης πανδιονίδος, δημοσθένης παιανιεὺς ἔγραψε ψήφισμα. Principe Polycle, mensis Iulij decimasexta, tribu Pandionide iudices reip. exhibente. Demosthenes Pæaneus decretum tulit. Qui hic nominabatur, erat ἄρχων, de quo suò loco: quæ tribus adfertur, illa est cuius L. uiri ex quingentis sumpti Rẽp. tunc moderantur. Cæteri Græci ab Olympiadibus, Mosolami à Muhamede, nos à Christo,

Iudæi à mũdi exordio, & quæq; gens ferè à capite persuasionis rationes init temporũ. Ad alia nunc transirem, nisi horum iudicum officium me admoneret quadraginta ciuilium causarũ iudicum apud Venetos: qui ut magis innotescant, paucis Reip. *præstantissimæ morẽ iudiciorũ exponere uisum est.* Ter *quadraginta uiri, non ita tamen magnæ authoritatis nobiles, eliguntur ita, ut* XXIIII *mensibus tã capitalibus quàm ciuilibus præsint, hoc modo.* Primi *quadraginta noui causis exterorum et peregrinorum, quorum ingens Venetijs multitudo agit, octonis illis mensibus præsunt ueluti loco tyrocinij: post quod tempus urbanis de rebus, substitutis in suũ locũ alijs, iudicant.* In *primo uerò loco, ordo ille consilium nouum, in secundo uetus, aut, ut uulgò, quadraginta ciuiles, dici solet.* Iã *exactis in duobus illis sedecim mensibus ueluti probati, committuntur capitalibus causis iudicandis, loco ciuilium* XL. *uiri, criminales dicti.* Eã *uerò dignitatem tunc assequuntur, quamuis sint ut plurimum iuniores, ut in senatum admittantur, iusq; suffragij etiã habeant in causis grauioribus.* Ad *hæc triumuiri ex illis in binos menses eligũtur sortitò, qui præterquàm quòd ius suffragij habent,*

bent, etiã Duci, qui magnus est honos, sua quisque uicissitudine assidere potest: pariq; cum ipso authoritate de rebus ipsis tam ad senatum quàm ad magnum consilium potest referre. Forma uerò iudicandi & in ciuilibus & in capitalibus causis fermè una est. Suffragijs enim fit, quod olim Romanis in usu fuit. Veneti enim causa ultro citroq; agitata habẽt tres diuerso colore urnulas, in quarum unam condemnationis, in alteram absolutionis, in tertiam dilationis amplioris discussionis gratia, globuli linei demittuntur, ita ut nemo possit ex præiudicio alterius fauori dare locum, nec etiam ex suffragij decidentis in urnam sono. Extracta suffragia imponunt causis finem. Romani nõ calculis aut fabis globulisue, sed duabus literis condemnabant aut absoluebant, duabus non liquere significabant. A, ut notauit Asconius Pedianus, salutaris erat litera, absoluiq; reum petebat. C. tristis, condemnabat. N L, non liquere notabat. In capitalibus causis à Græcorum usu Θ literam, qua Θάνατον, id est mortem significant, accepisse etiam Romanos, nigrumq; theta appellasse, literarum monumentis reperio. Verùm ad mea me recipio.

Nota condem nationis et absolutionis apud romanos C condemnabat A absoluebat NL non liquere notabat.

De Arbitris. Cap. VIII.

QVia causarum ciuilium maior numerus quotidie oboriebatur, quàm quibus terminanais, & nouis audiẽdis satis essent quinquagintauiri tribuũ: ut hîc succurreretur, quadragintaquatuor διαιτηταί, id est arbitri eligebantur, partim sorte, partim electione. Nã sexagesimum annum excesisse illos oportebat, et nõ infimæ esse notæ, sed insigni probitate uiros: quamobrem eligi solebant, inq; locum constitutum bona pars constituebantur, ubi à litigatoribus possent statim conueniri. Sic uerò adibantur. Actor & reus ex composito quosuis deligebant ex eo numero, ea lege, ut si lis apud illos contestata incœptaq; esset, necesse esset, ut & apud Romanos, illic terminari: alioqui multabatur, qui sententiæ illorũ nõ paruisset. Succurrebatur uerò læso, duplici remedio. Nã et illi iudicij causam reddebant, & ex appellatione poterat adiri δικαστής, iudex ciuilis, causæq; succurrere. Hæc Demosthenis ex oratione κατὰ Μειδίου sentẽtia est. Budæus paulo latius explicat ex Polluce, quot arbitrorum essent genera. οἱ καθ' ἀρετὴν electi, erant, quos litigatores sibi deligere poterant, quibus controuersiæ ratio-

nes ex-

nes explicatas crederent, κατ' ἐπιτροπὴν τῆς αἰτίας, per causæ permißionem. Alÿ uerò κληρωτοί, id est sortitò electi ex magistratuũ decurÿs, non ueniebant pro litigantium arbitrio, sed sortitò priuatis causis deligebantur ex iudicum decurÿs: non secus quàm olim apud Romanos ex iudicum decurÿs prætor ordinabat, hodieq; in curÿs Galliæ uiris consularibus fit, non quidem ut iudicent, sed ut exactè perpensa lite, & eius appendicibus, senatui iudicaturo referant. Hæc sententia facilè confirmari potest ex loco orationis Demosthenis in Aphobum, quem expilatæ hæreditatis accusat. Locus ita habet. Ad arbitrum igitur sorte datum quũ uenisset Aphobus, obiectaq; diluere non posset, damnatus est ab arbitro. Iudices porrò ad quos prouocauerat, quum causam cognouissent, eadẽ ipsi cũ arbitris compromissarÿs etiam illius amicis, cũq; ipso sorte dato arbitro pronunciantes, litem homini decem talentis æstimarũt. Compromißarios arbitros ius ciuile uocat, ob pecuniam ab actore deponi ueluti communi periculo & consensu solitam, quã qui causa cadebat, soluere cogebatur. Antequã à sorte digredior, quia deest hodie in Gallia exemplũ suffragiorũ & sortis

 (nisi

(nisi quod quidã decoctores nos in sortibus exempla in suis bianchis, ut aiunt, docent) uolo paucis præstantissimæ nostris temporibus pro sua magnitudine reip. modum sortium exponere. Ea Veneta est, aristocratia et monarchia ita temperata, ut nec magistratus summi sine Ducis præsentia sententiaq́; , nec uicissim ille quicquã propria ausit potentia statuere, adeò ut ne progredi quidem tutò tempore belli in medium possit sine capitis periculo, nisi sex uiros regionum ut minimũ comites habeat. Nostræ Galliæ administrationi, quæ etsi lumine literarum diu caruit, tamen longè dignitate, scientia, prudentia demũ summa, cæterisq́; rebus quæ ad magnitudinem faciunt Reipublicæ, est omnibus facilè superior, quicquam detractum nolo: quin ipsam olim, nisi me aliquis præuertet, illustratam memoriæ posteritatis commẽdare decreui. Sed ad fabas, calculos, sortesq́; uenio. Octauo quoque die comitia adire tota nobilitas annum ætatis uicesimum prætergressa solet, nec tamen omnes sine discrimine ante 25 annos (nisi qui sortis, quam quotannis apud senatum à XX. anno in XXV. tentant, beneficio id assequũtur) adire possunt. Qui uero debeant eligi ante 25. ætatis

annũ, aſſerta prius præſente utroq; parente aut affine proximo cũ teſtibus idoneis ſua ab utroq; parẽte nobilitate, die XIIII. Decembris cõueniũt, eorũq; nomina in urnã conijciuntur: demũ altera urna pari numero habet tot pilulas, quot adſunt iuuenes. Sunt uerò globuli argentei omnes præter quintam partem, quæ aurea eſt. Dum itaq; educitur à principe nomen quodcũque, educitur & ſors. ſi argentea, reijcitur in proximum annum: ſi aurea, probatur, conſortioq; conſilij magni aggregatur. Conſilium ergo illud in patẽtiſſima aula coactũ, omnia ſuffragijs tacitis magiſtratuum & dignitatum genera deligit. Vbi tota conuenit nobilitas, audita ſtatim hora ſolita clauduntur fores: nec licet ulli ante comitiorum finem, qui occaſu ſolis fit, exire. Occluſis autem foribus, ſcriba maior è ſuggeſtu, ut omnes audire poſſint, ſignificat qui illo die magiſtratus ſint eligendi. Sedent omnes in decem ſedibus longiſſimis, niſi qui ſunt aut comitiorum præſides, aut qui Duci in ſuggeſtu, ſi adſit, ſedenti, dignitatis ergò aſſidere ſolent. Locantur demum urnæ tres ante Ducis tribunal: una in dextra parte, altera in ſiniſtra, tertia paulo ſublimius in medio duarum: quibus

quibus ipsis consiliarij tres aßident, quibus ueluti censoribus extracti globuli aurei qui ex urnis educuntur, ostendi solent, ne scilicet quisquam posset per ambitionem afferre domo. Praeterea singulis comitijs solet signũ in ipsis mutari sortibus, ueluti militaris tessera: ne si idem semper maneret signũ, posset confingi ab ambitioso ciue. In duabus primis urnis sunt tanta copia argenteae pilulae, ut poßint numero ciuiũ satis esse. in singulis triginta tantum aureae. in illa quae media est, sexaginta tantum sunt, quarũ aureae sunt triginta & sex tantum. Vocatis secundum sortem ad sortes subsellijs quatuor claßibus distinctis, ueniunt singillatim ad urnas: in quas quemq; demissa manu inde globulum extrahere moris est. qui autem argenteum tulerit, redit in sedem frustratus: qui aureum, ostendẽs aßidenti urnae consiliario, transit ad mediã: ex qua si argenteum educat, spe luditur. qui utrãq; sphaerulam auream habet, is ex electoribus est: qui singulis ex quatuor claßibus noueni eliguntur. electi uerò conscendunt suggestum, illicq; à scriba nominantur, ac statim in cõclaue (prius tamen in Reip. *uerba iurati, se sine ambitione, fraude, aut fauore electuros uiros bonos, magistratibusq;*

ſtratibusq; idoneos) ſtatim concedunt, electuri & nominaturi, ſuffragijs inter ſe etiam agitatis, uiros in ſingulos magiſtratus. Idem faciunt & alij nouem, tertij item & quarti ad trigintaſex uſq;, tamen ea lege, ne ſint uſquā plures duobus ex eadem gentilitate electores. Itaq; ubi primus electorum numerus eſt ſelectus, omnes eiuſdē gentis affines exire coguntur, & ita ſecūdi tertij & quarti, quoad electio electorum ſit abſoluta. Singuli itaq; nouem ſingulis nominatis magiſtratibus aut præfecturis ſingulos deligunt, ita ut in maioribus dignitatibus ſint ſemper quatuor cōpetitores, in minimis duo. quibus expletis, produnt nomina, ut in ſuffragia eatur, et qui plura tulerit, eligatur. Nolo interim omittere, *quod præclarū illic eſt, electorem unumquēq;, eius quem nominauerit, ſi eligatur beneficio ſuffragiorum, fideiuſſorem eſſe, et ſi quid pecuniæ publicæ auerterit, præſtare debere.* Nominatis *competitoribus, ſtatim omnes parentes illius cuius nomine primo in ſuffragia itur, excedere aula coguntur, quoad ſuffragia ſint lata. tum reuocatis illis alij uiciſſim exeunt ſequentis affines, & ſic ad ultimum uſq;.* Praeterea *obſeruant ex ſuggeſtu, unde proſpici in totam aulam poſſit, ne quis*

albo ſcilicet urnulæ uentre, alterum de nõ, uulgo dicunt, id eſt probandi & improbandi, ex quibus illico ſupputantur mira arte & facili. Habet enim ſcriba tabulam certo foraminum numero ſemiperforatam, ſuper quam globulorum uis effuſa ſtatim ſpargitur, ductaq; manu in ſuperficie, quot ſunt extra numerum ablegat. Itaque ferè pari celeritate ingens numerus, atque ipſa unitas ſupputatur: dum numerant conſiliarij candida à dextris, uiridia à ſiniſtris. interim pueri redeunt aliorum competitorum nomine, donec quatuor expleantur: quorum qui plu ratulerit, modò dimidia excedant (nam ſi pares ſint, differuntur comitia) is in magiſtratu eſt. Pariter in cæteris fit quandiu durat dies. nam nox adueniens uſq; adeò comitia ſoluit, ut ne lucernam quidem uſquam accẽdere liceat. Hæ ſuffragiorum leges, hi ritus. Græcis fabæ albæ & nigræ erant in uſu magiſtratuum eligendorum, loco pilularum auri & argenti. Ne uero fraus ſubeſſet, habebant & legumina ſuas teſſeras. Verùm de ſortibus ſatis me dixiſſe, ut rem illam literis elucidarem, credo. Parũ admodũ à diætetis noſtris differebant ζητητού (inquiſitores uocabuli officij & ratione nõ malè latinè dixeris)

quorum

quorum Iulius Pollux ait fuisse officiũ, ut res & causas quarũ natura & status nondũ cõstaret, explorarent, adq́; senatum uerum ipsum referrent. quo in officio quotidie legũtur apud nos commissarij, ut uocant: suntq́; ordinarij in causis facinorosis apud iudices tam capitales quàm rerum ciuilium. Habemus & nostros inquisitores in singulis prouincijs, qui testes audire possunt ubi ius habent, litesq́; præparare iudicibus offerendas: etiamsi non prouocent partes, sententiam ut pedanei iudices de minimis dicere possunt. Verùm monuit me Pollux, ne suam de arbitris sententiam prætermitterem. διαιτηταὶ, inquit, arbitri supra annos sexaginta nati sorte eligebantur, quibus etiam sortitò αἱ διαιταί, id est arbitria committebantur. Admissorũ uerò ad hanc dignitatem si quis suo munere aliquid indignum cõmisisset, ille aut graui pro delicti æstimatione multa plectebatur, aut summo cũ dedecore de illo cœtu eijci solebat, exibilariq́;: ut nil sit mirum illos tanta æquitate ac cõstantia fuisse, quos si non uirtus cohibere, uitij pœna terrere posset. Omnia itaq; iudicia de rebus sacris apud illos ueluti sanctißimos tractabantur. Primam uerò de dijs rationem perpetuò

seu in

ſeu in uera ſeu in falſa religione habitam fuiſſe omnibus gentibus, conſtat. In rebus porrò ciuilibus cauſam eos non potuiſſe dicere ultra æſtimationem drachmarũ decem, ſcribit etiam Pollux alio in loco: quàm uerè, ipſe uiderit. Quũq; ab ſe cauſas ad alios iudices transferrent, cõiectis in urnam pro ſententia calculis, acta proferenda tam actoris quàm rei apud illos deſignabant: accepta tamen in litis principio ab actore drachma, quam cauſa inferior ſoluebat. Ea drachma διάστασις, id eſt diſſidium dicebatur, inq; rationem ærarij publici referebatur: poſt quam, alteram qui cauſa cadebat, dare cogebatur. Hæc Pollux. Verùm Latini quoque uaria ſignificatione græcæ dictionis diætæ utuntur: primũq; ea rationem quãdam tenuioris uictus aut à medicis aut ipſa conditione ualetudinis ægrotis præſcriptam ſignificat: quod Cic. ad Atticũ docet. Sed ego, ait, diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. Diæta aliàs locum ſignificat in domo, in quo uerſari ſolemus frequentius: aut in horto, in quo expatiari moris eſt, atq; æſtate cœnare. Locus domeſticus ille alioqui non malè latinè cœnatio appellabitur. Diætarius ſeruus inde dictus eſt, quòd illic mẽſas ornare, & miniſtrare

mensis soleret. Vlpianus Tit. de fundo instru-
cto, l. Quæsitum, uersus finem, meminit. Ostia-
rij autem, ait, topiarij, diætarij, aquarij, domi tan
tum deseruientes continebuntur. Quàm egre-
giè explicet topiarios Accursius, uideant qui il-
li in omnibus applaudunt. Topiarij, inquit, sunt
qui uepribus & spinis agrũ purgant, & faciunt
fossas. Pro ijs qui locorum uarietatem exprimẽ-
do (nã ἀπὸ τοῦ τόπου, id est à loco dicti sunt) ima
gines rerum omnium ex arbustis fruticibus &
herbis effingebant, statim somniauit nouum of-
ficij genus. Nolo omittere diætarium furem, qui
ex diætis aliquid surripuisset: cuius idem iuris-
consultus Tit. de effractorib. l. munerũ, memi-
nit his uerbis: Simili modo saccularij & diæta-
rij erant puniendi, item & effractores. Vetera
exempla habebant detrectarios, dignum in quo
somniaret uocabulo Accursius. Adeò fuit olim
crebrum illud furum genus, ut tenuioris fortu-
næ homines cogerentur apud plerosque diui-
tes indumenta pro foribus relinquere, si uel-
lent admitti: quod in Athenienſibus taxat Ari-
stophanes in Pluto· ἀλλ᾽ οὐχὶ φωράσων ἔγωγ᾽
εἰσέρχομαι. Non'ne furaturus huc uenio? Nũc
autem à diætarijs ad naucleros eo.

De Trierarchis. Cap. IX.

NOn pro celebriori dignitate; sed pro maiori numero nunc τριήραρχοι, id est triremium præfecti mihi sunt tractandi, eo potißimum nomine, quòd spem salutis non rarò in re nauali Athenienses posuerint. Numerum authores non præfiniunt, quoniam pro rei necessitate augebatur aut minuebatur. Vnum id tradunt, cõmuniter duodenos id muneris unà obire solitos: quibus pacis tempore sartum tectum nauale præstare incũbebat: belli uerò etiam parêre ducibus, & alijs præfectis. qua in re Veneti etiã imperatorem creant absolutæ & ueluti Tribunitiæ potestatis, quibus in locis claßis cõ ducta fuerit. In ciuitate enim eo iure non utitur. Trierarchorũ seu nauarchorũ aut nauclerorũ (nam pro eodẽ usurpare has tres uoces græci solent, quãuis prima ab imperio triremium, altera nauium, tertia à sorte nauium dicatur) erat præterea munus, ut proprijs opibus & impensis in Rẽp. collatis, naues triremesq; curarent & refici & cõstrui. ad hæc præmonebãt principes senatores urbis, si quid in re nautica esset unde Resp. in discrimen posset adduci, si per illorũ curam suppleri non poterat. Reuera is ordo non

magistratus (quamuis quidam Græci id tradant) sed coactus ad contributiones ciuium numerus uidetur: qui etiam hodie à Venetis legi ex mercatorum & sellulariorum atq; uiliorum numero ingruente necessitate solet, non ut ministrēt aliquid, sed una ars aut duæ unius triremis impensas persoluant: unde maxima auri uis cogitur. Aerarium *uerò populare non modicum est in multis locis, quas scholas uocant, ubi sub* Iohanne & Paulo, Antonio*, diua Virgine, religiosi ciuium & plebeiorum cœtus fiunt.* Hoc *officij genus sensim labefactatum, emendauit* Demosthenes, *lege in illos lata qui eligerentur ad hoc munus. quod cùm alibi, tum potissimùm patet in oratione contra* Aeschinem. *Videte, inquit, uiri Athenienses, in* Rep. *administranda quot uobis commoda attulerim. quum uiderem nauale uestrum labefactatum, atq; diuites collato modico ære à tributis immunes, eos uerò qui mediocres aut ferè nullas haberēt possessiones, rem familiarem in eo absumere, indeq; uestram* Remp. *longè deteriori conditione fieri: legem tuli, per quam diuites quidē pro census æstimatione conferre coëgi quæ iure debeant, pauperes uerò ab iniuria uindicaui. & paulo pòst clarius mul-*

rius multo aperit: Prima legum constitutione sedecim unà triremis unius impensis satisfacere solebant, ipsis quidem diuitibus nil aut parum insumentibus, egenos uerò ciues opprimentibus: lege uerò mea statutum est, unumquemque pro ratione facultatum numerare: tumq; uisus est, qui primum decimam partem impensarum triremis unius suppeditabat, posse duabus in solidum satisfacere. Vnde antea non trierarchos se uocari uolebant, sed contributores. Oratio eiusdem authoris in Androtionem ferè tota est in hoc negocio declarando. Verùm præter illa quæ iam scripsi, nil est diuersi, nisi quòd solerēt Prytanes corona aurea donari bene administrata re nauali: qua negligentius curata, etiam si diligentißimè cæteras officij partes absoluißent, priuabantur. Latini etiam Græca uoce appellāt Trierarchos. Cic. Act. 3. in Verrē, ubi de testimonijs contra illū agit: Qua de re, ait, Charidemum Chium testimonium priore actione dicere audiuistis, sese quū eßet trierarchus, & Verrem ex Asia decedentem, &c. Item ad senatuscons. Trebellianum. leg. Seius. Seius Saturninus archigubernius ex claße Britannica, testamento reliquit fiduciarium hæredem Valerium

Maximũ trierarchũ, à quo petijt ut filius, &c.
Facile uincuntur Athenienſes *à* Venetis. *Verũ præter nouemuiros, qui armis, funibus, & naualí præſunt, nil mihi ſcribendum reliquit* Gaſpar Contarenus Cardinalis patricius Venetus. *ita amplè & eleganter illius partes deſcripſit, ut uinci arte nequeat.* De Turcarum *autem apparatu maritimo copioſè egi in noſtra* Turcica *hiſtoria. quare ad cætera ueniendum.*

De Vndecimuiris. Cap. X.

VNdecimuiros Græco uocabulo τοὺς ἕνδεκα dici ſolitos, quos etiam νομοφύλακας, atq; ἐπάρχους, id eſt præſides nuncupabant, ex Polluce conſtat. Decemuiri, inquit, ſinguli à ſingulis tribubus eligi ſolebant, quorum numerũ augebat γραμματεὺς, hoc eſt ſcriba. Horum erat officium fures conuincere, atq; carcere iam detẽtos iudicare: præterea plagiarios, quos ἀνδραποδιστὰς dicunt, & item graſſatores, indumentorumq; ſuppilatores, qui Græcè λωποδύται dicuntur, criminis conuictos pœna afficere. Quòd ſi apud illos deprehenſi crimen diffiterentur, eos ad aliorum iudicum ſubſellia ſiſtebant: apud quos ſi tormentis aut teſtibus faterentur uicti, de pœna ſtatuebãt. Erant

itaq;

itaq; ueluti pœnæ æstimatores, quales sunt hodie in Gallia ij qui præpositi Mareschalorum uulgo dici solent: quibus non absimiles mihi uisi sunt quos Turcæ Vaiuod, et Vaiuodlar numero multitudinis appellāt. Possunt enim omne nebulonū genus cōprehendere, & iudicibus proximis reddere: de pœna uero statuere non possunt. Tales sunt uigilum præfecti in tota Gallia, & ditione Venetorū, &, ut facilè mihi persuadeo, ubiuis gentiū. Locus ubi hi undecim nomophylaces iudicabant, νομοφυλάκιον dicebatur: in cuius posteriori parte ostiū nomine χαρώνιον erat, quo ad extremum supplicium educi solebant sontes, nō secus atq; in castris decumana porta à tergo erat, qua desertores & facinorosi milites ad pœnā educebātur. Demosth. κατὰ ἀριστογείτονος illorum meminit. ὅτε γὰρ, ἔφη, τὸ δεσμοτήριον διορύξας ἀπέδρος, τότε πρὸς γυναῖκά τινα ἔρχεται ὀνόματι ζωβίαν, ᾗ ἐτύγχανεν, ὡς ἔοικε, κεχρημένος ποτε, καὶ κρύπτει καὶ διασώζει τὰς πρώτας αὐτὸν ἡμέρας, ἃς ἐζήτουν καὶ ἐκήρυττον οἱ ἕνδεκα. Quū enim effractis carceribus aufugit, ad mulierē quandā Zobiā nomine diuertit. qua aliquando usus fuerat: ea uero abscōdit & seruat primis diebus, quibus

undecimuiri perquirebant hominem (Aristogitonē) atq; per præcones sibi reddi satagebāt. Ex quo loco patet, statim admisso crimine illos perquirere & comprehendere solitos. quare meritò notauit Sudas hos νομοφύλακας *à primis differre, quòd illi iudices, hi populares cogerent secundum legū præscriptum uiuere, facinorososq; coërcerēt. Adferam item aliū locū ex oratione eiusdem Demosth. in Timocratem.* ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ τῶν γονέων κακώσεως ἡλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένων αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι, εἰσιὼν ὅποι μὴ χρὴ, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἡλιαίαν, κατηγορείτω δὲ ὁ βουλόμενος οἷς ἔξεστι. *Si quis uerò denūcietur conuictus iniuriæ parētibus illatæ, aut non obitæ militiæ, aut qui in ea loca in quæ legibus non licet, se receperit, illū comprehensum ligent undecimuiri, sistantq; in heliæa (nomen est comitij, de quo suo loco) ubi ex his quibus lege licet, qui uolet accusato. Nolo hic omittere, qua arte Veneti, quum illorum Capitales magistratus non sufficerent, magna proscriptorum nebulonum furumq; turba regionem sibi subiectam liberarint. Sub finē belli quo ad Ticinum pugnatum est, multa improborum*

borum manus tam ob libertatem, quàm ob impunitatem scelerum undiq; exercituũ colluuiẽ contrahendo Venetias ibant. Admißis itaq; illic multis sceleribus, quũ aliquis ad pœnã perquireretur, sciens se criminis reum ab aduocatoribus ut uocant, ad quadraginta uiros criminales delatum, fugiensq; lite peracta proscribebatur, ut undiq; Venetiæ illis pestibus ueluti obsiderentur. Propositum est itaq; præmiũ proscripto, qui præsentibus testibus ademptum caput alterius proscripti offerret reip. si tamen ille iugulaßet. quo fiebat, ut quum illorum bona pars sibi mutuò esset nota, seipsam conficeret: pauci ius ciuitatis repeterent, hiq; munere eo donati, probos in posterum ciues agerent. Si illa lege in illos nebulones, qui post bella insurgunt, et furtis, stupris, cædibusq; Remp. totam labefactant, animaduerteretur, aut rusticis sua tuendo, illas cædendi fieret potestas, quoties improborũ audacia uim legũ superat, ex usu eßet Reipublicæ.

De decemuiris præsidibus, qui Græce πρόεδροι uocantur.

Cap. XI.

QVamuis hi præsides in quingentis uiris à quibus lecti erãt, debebãt tradi ueluti

una tractatione, tamen quia primum sum maiorem numerum in magistratibus secutus, quodq; hi sint longè celeberrimi, illis particularem tractationem seruare uisum est. Ex quingentis ergo uiris singulis 10. tribuum quinquaginta sorte eligebantur, & item ex illis sortitò nostri decemuiri, penes quos singillatim erat Reip. summa committenda. Verùm rogaret aliquis, quomodo sorte posſit pro dignitate eligi, quem ipsa commendat uirtus? Facile, ut uisum est in Venetis, constitutis primùm sorte electoribus qui nominarent, demum nomina in urnas conie cta cum suffragijs extraherent pro sorte tribuum, ut in iuuenibus ἐν τῷ ληξιαρχικῷ, id est in diario reip. ob nobilitatem adscribendis. Iam dixi, electis L. ex ipsis, item deligi decem suffragijs tacitis, & fabis. quæ res quum uideatur maximè sortem habere, nullum uirtuti aufert præmiũ, imò maximè secundum eam iudicat. Ex ipsis item decem selectis, septem tantum officium præsidis aſsequi poterant. Itaq; inter illos decẽ uiros omniũ suffragijs electos sors ducebatur, ne ulli fieret iniuria, dũ tres relinquerẽtur. At quia is qui erat in magistratu, dicebatur ἐπιστάτης atq; πρόεδρος, præfectus et præses, omnes eo hono-

eo honoris uocabulo gaudebãt. Id uero summo pere cauebatur, ne secundò ulli liceret in anno eodem ad hanc adspirare dignitatem. Quũ esset in imperio, arcis ærarij publici claues, & Reip. sigillum seruabat: itaq; iũgebat duo officia quæ diuersa sunt in Gallia, Cancellarij & Maioris uiri, ut uocãt, in quibus urbibus est libertas: aut si desit Maior, Prætoris. Quoties autẽ Prytanes senatum conuocabant, ille nouem προέδρους à nouem tribubus deligebat. ab illa enim quæ prytaneuusa dicebatur, cuius erat caput, nullus assumi alius solebat. Præterea ex illis nouem sortitò deligebat successorem, cui Reip. habenas permitteret. In ipso porrò consessu curabat, ne quid in causis omitteretur quod ad iudicum instructionem faceret, ubi causas prius illis commisisset: quale facit aut Cancellarius, aut præses, quum remitit causas ordinario, aut delegato tradit. Harpocration de epistatis hæc tradit, sententiam Isæi aduersus Elpagorã adferẽs. Duo, inqt, sunt constituti Athenis epistatæ: unus qdẽ ex prytanibus sorte delectus, alter uerò ex proedris. quorum quod sit officiũ, declarat Aristoteles in Atheniensiũ politia. Vulgari uerò uocis usu ἐπιστάτης dicitur, cuicunq; negocio præfectus,

præfectus, ut notat Hyperides. *Librorum* Aristotelis *quos de hac* Rep. *ſcripſerat, iactura, me incitauit, ut dixi in principio, ad hoc inſtaurandum argumentum*. *Verùm ab epiſtatis ad proedros redeo.* πρόεδρος *unitatis uocabulo tanquã totius politiæ dux & princeps erat: multitudinis autem, is ordo qui cæteris præſideret magiſtratibus, præſcribendo. quorum dignitas* προεδρία *dicebatur*. Demoſthenes *in oratione* κατὰ τιμοκράτους, *maximam lucem adfert huic ordini: unde ſententiam eius adferre uiſum eſt*. *Verba legis quã adfert, ita incipiunt.* ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης πρυτανείας, καὶ τὰ λοιπά. *quæ uerba appendenda curabo. Vndecima primi menſis die, poſtquam apud populum uota præco fecerit, in ſuffragium ad leges comprobandas eatur, primùm ſcilicet illas quæ ad ſenatum pertinent, ſecundò quæ ad plebem, poſtremo loco ad perpendẽdas quæ à nouẽuiris latæ ſunt. Prima aũt in ſuffragia coitio, ſit eorum quibus uidentur probandæ quæ ad conſilium ſenatum'ue faciũt. Altera, illorum quibus improbandæ uidebuntur. Hoc uerò ſuffragium ſecundum legũ præſcriptum eſto. Quòd ſi cõtinget quaſdam ex his quæ antea latæ ſunt, abrogari, prytanes qui tũc*

ſunt in

ſunt in officio, ſenatum de ea re poſtrema comitiorum die habento. Proedri uerò eius prytaniæ *de illis etiam ſententiam dicunto*. Primò quidē *de his quæ ad religionem, poſtea de nomothetis, quo ordine pro dignitate ſedeant: demũ unde'nam poſſit ipſis nomothetis pecunia ad reip. munia ſuppeditari, ſanciunto.* Hos autem nomothetas *ex eorum ordine qui in heliæa iurauerint, ſunto.* (de heliæa poſtea dicam) Quod ſi *prytanes ſecundum legum præſcriptum ſenatũ non habuerint, pariter ſi proedri nõ retulerint ſecundum ius & æquum, ſinguli prytanes mille drachmis multantor, quæ in ærarium Palladis conſecrantor: ſi proedrωn aliquis, idē quadraginta drachmas deæ dato. Illorum autem accuſatio apud* Theſmothetas *fiat. pariter, ſi æri publico obnoxius in magiſtratu ſit, cognoſcunto.* Hi uerò *Theſmothetæ ſibi eo nomine delatos, criminiſq; conuictos, in carcerem concludunto.* Quòd ſi *id facere neglexerint, infamiæ notam ſubeunto, conſortioq;* Ariopagitico *arcentor, ueluti legum gubernationem negligentes.* Antequam uero *de ſuffragijs ferendis ſenatus habeatur, quicunque legem rogaturus eſt, illam pro eponymorum ſtatuis proſcribito; adſcri-*

adscriptis omnibus quas latas cupit, ut pro legũ propositarum numero, populus ipsis nomothetis tempus decernat ad leges examinãdas. Qui *uerò nouam legem rogat, is non tantum semel, sed quotidie pro eponymorum statuis eam exponat, donec habeatur senatus.* Populus uerò *quinq; uiros ex omni Atheniensium numero eligat, qui legum patrocinium suscipiunto.* Hactenus de lege. Nunc ex eòdem authore atque eadem oratione iusiurandũ τῶν ἡλιαστῶν est adscribendum, in quo etiam Græca ob tædium repetendi omittenda censui. Sentẽtiam feram secundum legum ac populi Atheniensis plebiscitorum atq; senatus Quingentorum uirorũ præscriptum. Meo fauore aut suffragio nec tyrannis nec oligarchia in Remp. recipietur. Nec si quis corrupto Atheniensium populo aut statuat aut uelit contrarium, usquam in illius sententiam pedibus ibo. Tabulas nouas, alieni'ue æris recisionem, agri Attici domorum'ue diuisionem nunquam fieri permittam. Nullos exules reuocabo, uti nec proscriptos: ut ediuerso neminem qui ciuitatis iure utatur, contra leges & Atheniensis populi decreta, senatusq; quingentorum authoritatem, usquam urbe eijci patiar,

tiar,

tiar, nec quemuis alium iniuria id facere permittam. Magistratum nullum constituam, ut possit ille qui rationes anteacti magistratus nõ reddiderit, fungi alio magistratu, siue ex nouemuiris, siue qui sacris publicis functus sit, uel ex illis qui cum nouem principibus proedris fabis eliguntur, legatis'ue aut assessoribus fuerit. (erant primariæ dignitatis hi omnes.) Nec permittam bis in anno quenquam eundem magistratum gerere, nec duos in eodem anno. Nulla munera recipiam, sordes'ue iudicij causa sectabor, nec ipse, nec alius me conscio. Sum natus annos non minus triginta. Audiam accusatorem & defensorẽ ex æquo, sine affectibus, & personarum ratione: illumq́; condemnabo, quem meritò causa cadere cognouero. Adiuro Iouem ipsum, Neptunum, Cererem, ut perniciem in meipsum meamq́; familiam immittant, si quid horũ transgrediar. Hæc Demosthenes: in quibus, maximum fuisse etiam ethnicis æquitatis studium monstrat. Postquam satis dignitas decemuirorum, pariter & officij ratio est etiam ab eodem tradita, de comitijs ἡλιαστῶν nunc sum dicturus.

De Subdialibus comitijs quæ Græci ἡλιαίαν dicunt. Cap. XII.

Ἡλιαία καὶ ἡλίασις, *maximum Athenis tribunal erat (inquit* Harpocration*) in quo publica iudicia ultro citroq; causis agitatis tractabantur à mille aut mille quingẽtis primæ notæ ciuibus. quingenti uero solebant uno in loco esse, mille duobus in iudicijs, mille & quingenti in tribus.* ἡλιάζεσθαι *autem erat, ius in eo loco dicere.* ἡλίασις *uero, ipsa in iudicijs diuersatio.*Lysias ἡλιαία καὶ ἡλιάζεσθαι *pro eodem est usus.* Hactenus Harp.*Interpres uero orationis* τῶν τιμοκράτους, *ita de hac re tradit.* ἡλιαία, *inquit, locus magni senatus, & iudicum multitudo ibidem ius dicentium dicitur.* ἡλιαία *autẽ uocatus est locus,* παρὰ τὸ ἐκεῖσε ἁλίζεσθαι καὶ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, *quod illic iudicũ multitudo congregari sit solita.* α *in* η *mutato, ut crebro fit. Alij uolunt (quæ melior esse sententia uidetur) inde dictum locũ, quod sit sub dio.* ἥλιον *enim, id est solem, in eũ radios immittere.*Pollux *ita tradit.* ἡλιαία *erat quidẽ uno cõsessu quingentorum iudicum: duobus, si mille: tribus, si mille quingenti. Calculos uero quibus in suffragijs utebantur, habebant duorũ*

generum:

generũ condẽnandi et absoluendi probandi'ue, aut improbandi: solidum unũ, perforatũ alterũ. Vas porrò habebãt quod κασλόν Græci uocãt, infundibulo simile, per quod demittebantur suffragia in duas urnas, quarũ altera lignea, ænea altera erat, probandi & improbandi: de quibus cætera dicam ubi de iudiciorum aut fori locis agam. Interpres uerò orationis τῶν ἡμοκεατῶν diuersum habet, loco calculorũ fabis uti nigris & albis solitos, ut differrent: quemadmodũ calculorum unus erat solidus, alter perforatus. unde quod κύαμοι fabæ dicantur, κυαμεύεσθαι fabis sortiri, & magistratum deligere significat. inde etiam Pythagoram aiunt per fabarum abstinentiam, non leguminis (ut uolunt) flatuosi, & cuius hilum pudenda effingat, usum prohibuisse, sed ei qui uelit in pace degere, atq; fortunæ ictibus non subijci, ambitiose magistratus et dignitates non eße appetendas significauisse.

De Quæstoribus graia uoce ἀποδέκτους uocari solitis. Cap. XIII.

Singuli à singulis tribubus, decem uidelicet numero, erant ἀποδέκται, coactores quæstores'ue, quos nostrum uulgus collectores

taleæ in indictionibus, receptores dominij & auxiliorum in canonibus & oblationibus uocare solet. Alioqui peculiari uocabulo Græci & Latini ἱεραυισὰς, & indictionales coactores uocant: quos patrio uocabulo collectores taleæ dicimus, sed Græcæ linguæ copia præterea συλλογέας & ἀγυρτὰς, idem significãtibus uocibus appellat. ἐκλέκτωρ munus erat acceptis à repub. libellis (ut solent apud nos Electi, quũ prouincialibus & locorum singulorum quæstoribus summã à rege ob ingruentia negocia significãt expetendam) cogere eos qui aliquid Reip. deberent, id ut soluerent, ac pro facultatum ratione in Reip. discrimine numerarent. Præsens aderat dũ reciperet, antigrapharius, quẽ uulgò Contrarotulatorem dicunt: quumq; quicquam numeraretur, in diario accepti & impensi rationes omnes transcribebat: de quo postea latius. Apud logistas uerò rationes rerum omniũ reddebantur, nedũ pecuniæ. Verũ paucis absoluẽs meos quæstores, statim illos logistas subnectã. Si quid ergo reddita et exposita ratione reliquatum esset, statim, quandiu pro re sua possent, id persoluebant, atque deleta summa diario publico inscripta, absoluebantur. Quod si (ut non

raro contingit)aliquid maioris momenti oboriretur unde lis posset nasci, ipsam ad Nouemuiros contestandam deferebant, atq; iudicatũ solui satagebant. ἀποδέκται in hoc tantũ ab illis differebant, quòd hi tantũ recipere, nõ item cogere poterant. mitius itaq; hoc uocabulũ est: quod patet in eo libro qui Aristoteli sub titulo de Mundo adscribitur: χωρὶς δὲ τούτων ἄλλοι καθεστήκεσαν προσόδων ταμίαι, καὶ στρατηγοὶ πολέμων καὶ κυνηγεσίων, δώρων δὲ ἀποδέκτηρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἕκαστοι κατὰ τὰς χρείας ἐπιμεληταί. Præter eos uerò constituti erant quæstores ærarij, bellorum duces ac uenationi præfecti, præterea donorum susceptores, aliorumq; operum pro necessitate curatores. Latini illos uoce paulo moderatiore susceptores dixere. Cod. de defen. ciuita. l. Iubemus: Iubemus cura ac solertia defensorum minimè possessores maioribus mensuris & ponderibus à susceptoribus prægrauari, sed eos deprehensos, &c. Hæc Budæus. Puto sanè iurisconsultum intelligere per susceptores, illos quos receptores auxiliorum dicimus, qui aliquando cogunt res fisci maiori mensura aut pondere nomine regio persolui, non quidẽ ut regi rei'ue pu

blicæ prosint, sed ut sub regij nominis terrore rem maximè augeant.

De Logistis, quos rationum magistros dicimus.
Cap. XIIII.

Λογισαὶ, *inquit* Harpocration, *sunt etiã decẽ uiri, singuli à singulis tribubus electi, quibus omnes magistratu functos intra triginta dies quàm magistratu decessissent, oportebat rerum omnium administrationis rationem reddere, quod* Graij λογίζειν *&* λογίζεσθαι *dicunt.* Aristoteles *in* Atheniensiũ politia *scripserat, ut idẽ author scribit, illos* ἀπὸ τῶν εὐθύνων, *ab euthynis, qui aliud genus rationis audiunt, differre.* A*ßidebant* σύνδικοι *nouẽ principibus, repetundarumq; agebãt iam magistratu functos qui æris aliquid publici auertißẽt.* Duo, *inquit* Pollux, *erant Athenis logistæ, unus in senatu, alter in rebus extra senatum administrandis: qui ambo à senatu eligebantur, ut rerum omniũ in* Rep. *administratarũ rationes audirent.* Duos *credo* Pollucem *scripsisse, pro duobus generibus, quum & cæteri authores plures scribant, & fieri non potuerit ut duo soli tot rationibus audiendis satis essent.* Verùm *duos ueluti præsides pos-*

ſides poſſumus in eo intelligere. Id muneris in Gallia habemus præſtantiſſimum, quod ad fiſci res attinet, in eo loco Pariſijs quem Cameram Computorum uulgò dicunt: ubi qui ſunt ſumma dignitate, præſides: qui ſecunda, auditores: qui tertio loco, clerici computorum dici ſolent. Oblatos à quæſtoribus libellos hi recipiunt, recitantq́; audientibus & ſupputantibus auditoribus, hi recitant primis iudicãtibus. Nec tantum rem pecuniariam in rationem deducũt, ſed & quicquid olim regio cenſui acceſſit aut deceſſit, notant, inq́; locos communes ſecundum annorum multitudinem collocãt, ut quum opus eſt aut litis cauſa aut aliter de publici æris rebus agere, ſtatim diarium promant, quod fidẽ faciat. Triumuiri calculatores Venetijs ſunt à publicis rationibus. Nec Turcæ eo carent magiſtratu. habent enim ſuum Barat emin, impenſis præfectum, qui cum quatuor uiris rationes fiſci audit. Verùm non ocioſum fuerit, ex oratione Aeſchinis contra Demoſthenem & Cteſiphontem officiũ logiſtarum amplius aperire. Primùm quidẽ, ait, lex iubet ſanctiſſimũ Ariopagitarum ſenatum apud logiſtas inſcribi, rationibusq́; reddendis eſſe obnoxium, illicq́; uult,

 ô Athe-

ô Athenienses, secundũ uestræ sanctionis præscriptum, uenerandi illius senatus dominum fieri Logistam. Præterea quingentos uiros uult rationes magistratus sui reddere. ita uehementer diffidit Resp. his qui rerum rationẽ non reddidere, ut sub ipsum statim legum exordiũ dicat magistratum rationi reddendæ obnoxium (nã ὑπεύθυνος *quod ait, & actiuè & passiuè capitur, nempe tam pro illo qui rationem exigit, quàm pro eo qui illam reddit) non debere peregrè proficisci, non habere suarum rerum potestatem, non posse diuis quicquam consecrare, non manumittere, non posse in summa de suis rebus quicquam statuere: sed omnes illorum facultates qui Reip. rationes non reddiderint, oppigneratas reip. uult legislator. At dicet aliquis: Quidam fuit in aliquo ordine, qui nil usquã nomine publico accepit, aut expendit. Etiam hunc uult rationem reddere oportere. Verùm qui poterit, qui nil habuit? Iubet lex isthuc ipsum inscribere: Nil usquam publico nomine accepi aut expendi. Immune quidẽ certè rationis reddẽdæ in ciuitate nil debet esse. Subiungit paulo pòst: Nũ oportebat te ô Demosthenes, secundũ patriam consuetudinem permittere ut logistarũ*

præco

præco proclamaret, τίς βούλεται κατηγορεῖν? qs uult accuſare? Hæc Aeſchines. *Cætera iam antè tradideram*. *Proculdubio ſi hæc lex tantam apud nos uim haberet, reprimerentur coactorũ furta, electorum technæ, quæſtorũ fraudes, iudicum ſordes, fauores, oppreſsiones, ſi ſemel teſtes omnes admitterentur, propoſita tamen falſis teſtibus et accuſatoribus capitis pœna. Quot enim putas miſerè laceratos, enecatos, ſpoliatos, de ſuo iure deturbatos, ea una de re mutire non audere, ſed altum corde dolorem ægrè premere, quòd non eſt liberè ſine forma accuſandi locus? unde innumeræ iniuriæ. At quis cuſtodiet ipſos cuſtodes? Ad te æquiſsime Cancellarie tanquam iuris aſylum niſi recurrant miſeri, actum de re illorum eſt. Logiſtas & uocabulo ſuo nouerant Latini, reiq́; publicæ curatores appellabãt. l. curator. C. de modo multar. Curator reip. (inquit imperator) qui Græco uocabulo logiſta nũcupatur, multãdi ius non habet.*

De Cuſtodibus, quos Græci *ἀντιγραφεῖς* uocant. Cap. XV.

QVos Graij *ἀντιγραφέας dixere, Latini cuſtodes, aut græca uoce antigrapharios appellarunt. Aderant hi obſeruatores his de*

quibus proximo Capite egi, rationesq́; omnes in diario ſcribebant; quod noſtri facere ſolent in omni adminiſtratione publica, pecuniarum præcipuè. Aeſchines τῷ κτησιφῶντος. πρῶτον μὲν τοίνυν ὦ ἄθηναῖοι, &c. Primùm quidē ò Athenienſes, ſuffragijs eligebatur antigrapharius urbi, qui in ſingulis Prytanijs prouentuum rationes populo recitaret. Vlpianus Tit. de admit. tut. l. Si plures. Dati ſunt, inquit, quaſi obſeruatores actus eius et cuſtodes. Suidas ait τὸν γραμματέα καὶ ἀντιγραφέα eadem ſignificatione eſſe, fortaßè iam degenerem linguam ſuo ſeculo ſecutus. uocant enim uulgari uoce τὸν γραμματικὸν, ſcribam et antigrapheū græci omnes. Subiungit autem, primum acta ſenatus recitare ſolitum, alterum tranſcribere. Statim uerò ſui immemor, palinodiam cãtat: ſed in melius, meo iudicio, mutata ſententia. Alterum enim ait fuiſſe in ſenatu, alterum in publica adminiſtratione obſeruanda: quod & rationi & hodierno rerū uſui apud nos eſt conſentaneum. In curijs enim omnibus eſt ſcriba, qui calamo celerrimè à iudicibus prolata excipit, quem γραμματέα nominare poſſumus. Alter eſt, qui in ſingulis accepti & impenſi publici rationibus adeſt cuſtos, aut

antigra-

antigrapheus. Verùm & de ſcribis dicere ex occaſione operæprecium uidetur. γραμματεῖς erant ſcribæ tres numero, ait Sudas, quos Romani à ſecretis dicunt; qui acta ſenatus ſanctiora tranſcribebant, ſeruabantq́;. Cæteri tamen græci uolunt, à ſingulis tribubus ſingulos fuiſſe: quod uero ſimilius eſt. Nam qui fieri potuiſſet ut tam ingens Reipublicæ moles, populusq́; ſeditioni natus, tantum tres ſcribas haberet, quũ tot eſſent iudicia, iudicũq́; ordines, quibus ipſis neceſſariò aderant ſinguli? Aeſchines τῶν κτησιφ. etiam addit, ſcribas ſolitos illorum nomina excipere & ſeruare, qui adminiſtratæ Reip. eſſent rationem redditurи: & quoad reddidiſſent, in publicis diarijs conſeruare. qua in re ferè illis conuenit cum noſtris. Nulla Reſp. mihi uidetur illis carere potuiſſe: itaq; nullam comparationem addere uiſum eſt.

De Quæſtoribus illis quos græci demarchos uocant. Cap. XVI.

QVos Græci Δημάρχους nominãt, an rectè quæſtores uocare debeam, an ex ui uerbi tribunos pleb. quũ apud nos tale exactorũ genus inuſitatum ſit, neſcio. Videbitur ex officio uis nominis, & propria appellatio. Scribũt

multi fuisse decē numero ueluti tribunos pleb. aut singularum tribuum duces: de qua significatione hic non ago. Iulius Pollux ait illos in locum ναυκράρων, ναυκλάρων, ναυκάρων'ue (nam hoc nomen ita diuersum pro re eadē apud uarios authores est) successisse: fuisse uerò in singulis tribubus XII. *partes, quæ singulæ ναυκραρίαι dicebantur, quibus ipsis singuli præerant demarchi. ναυκραρίαι autem singulæ tempore belli duos equites & nauem unā suis sumptibus dare & ornare, illisq; ad finem belli sumptum facere nomine Reipub. debebant. Erant ergo ναυκραρίαι* CXX. *demarchi totidem, naues totidem, equites* CCXL. *quum belli ingrueret necessitas, sine illis quæ ab ærario publico petebantur. Curabant primò quæ ad ius naucratiæ pertinerēt conseruari, sarta tectaq; omnia haberi: unde quum crebrò exigerent, erant pauperibus molestissimi, quum pro ratione soli, ædium, mercium, aut artis soluere cogerētur. nisi enim soluerent, ἐνεχυράζουσι, id est pignora capere, auctioneq; distrahere ad summæ usq; rationem poterant. Ad illas molestias popularium alludit Aristophanes in Nebulis, his uerbis·*
δάκνει μέ δήμαρχός τις ἐκ τῶν στρωμάτων.

Aliquis

Aliquis, inquit, demarchus me mordet ex lecto. Indicat autem illa allusio κόρυν, id est cimicem, ut ait interpres, quòd tenuioris fortunæ homines soleant continuis affici molestijs à coactoribus, non secus atq; cimicibus noctu somnũ excutientibus. Locus ille alioqui non caret ardua difficultate, quomodo Demarchus unus possit ex culcitra ad mordendum prodire. Vt autẽ Demarchi minori popularium iniuria corraderent, describebant in singulis regionibus (nec enim Athenæ tantum Athenæ fuere) atq; agri Attici prouincijs quantum agri fertilis sterilis'ue esset, demum quantum quisque poßideret: (ut in illis indictionibus quas regales taleas uocant, in Gallia Narbonensi fieri solet) demum pro posseßionis ratione, merciumq; usu exigebant: quod an sit olim factum in tota Gallia, nescio, id unum scio, si fieret, electorum ars eludi poßet, qui à publicanis aut ditioribus accepta pecunia traducunt summas in alios pagos aut impotentiores, aut æquè afflictos. coërcerentur præterea (nisi iam excogitaßet contra illorum fraudes sanctionem Poyetus Cancellarius) illi nobiles, qui tenuiorũ terras obnoxias regio censui, suis adiungũt, immunesq; reddũt.

Præterea

Præterea non pauci aut proprij compendij aut fauoris gratia uillas & censuum omnia genera conducunt: illáq; nundinatione, pecuniæ publicæ non parum auertunt. Etiam negligentia illa transcribendi soli contingit, ut qui inter ipsos parœcos sunt tenuissimi, ferè omnia persoluãt; diuites, quia alternis annis publicani solent eligi, ut summam nondum perceptam repræsentent, sibi mutuò parcunt, atq; secundum prouerbium, manu manum fricant: quapropter aut res fisci ad certam pecuniam æstimari, aut coactores omnium iudicio æquissimi delecti deberent perpetuò in officio esse, ne locus talionis in eos esset: aut communi popularium suffragio summa constitui illis deberet. tum enim non facile fierent solitæ iniuriæ. Verùm longè amplius in secundo Reip. *Turcicæ uolumine ista iam tradidi, quò remitto lectorem.* Post *curatam illam pecuniam quæ erat imperata, secundo officio* De*marchi eos iuuenes quibus per ætate liceret* τῇ λήξει ἄρχειν, *successionem hæreditatem'ue administrare,* ἐν τῷ ληξιαρχικῷ, *in diario uidelicet hæreditario, adscribebant: quæ res magnã adferebat utilitatem.* Nam *iunioribus, & rerũ imperitis, non licebat rem domesticam, dum fin*

gunt se uelle seorsum agere, decoquere, & paternas atq; adeò fraternas & auitas opes absumere. unde innumeræ lites apud nos scaturiũt, non rarò & cædes: summaq; inopia multos per scelerum licentiam, quam in re paterna dissipanda didicere, ad laqueum adigi certum est. Deinde *quoties super ætate oriebatur cõtentio (quod quum alibi frequenter, tum maximè in magistratibus dandis & accipiendis erat solitum contingere) diarium ubi statim nati scribi solebant, fidem faciebat ueri.* In *qua etiam re maximè* Poyeti *prudentiam admirari licet, qui regijs sanctionibus curauit, ut parœci curiones seu uicarij singulos ad sacram intinctionem oblatos infantes in parœciæ diario adscriberent.* Tertia *utilitas inde manans, erat tyronum ad rem militarem opportuna electio: ex qua obseruatione hodie* Turcæ, *gens alioqui non usq; adeò rerum perita, perpetuo milite abundant, ultraq;* CCC *hominum milia delecta semper ex iuuentute Græciæ habent, qua præclarissimæ orbis parti imperando, nostro capiti imminẽt.* Sed *de his alibi commodius.* Conuocare *præterea* ναυκραρίας *suas singuli demarchi in urbem ad leges accipiendas solebant,* Crediderim *sanè eam appellatio-*

pellationē esse deprauatissimā, quū uix, ut iam dixi, inter duos authores in eo nomine cōueniat: quamobrem uariorum authorū sententiā adferendam de ea duxi, eamq́; lectori excutiēdam relinquere. Demosthenes τῶν δημοκράτους uocat ναυκρατικά. μὴ ποτὲ, inquit, τὰ ναυκρατικὰ βέλτιον φέρεται ὑπὸ τοῖς ἀττικιανοῖς. Ne forte naucratica, id est res tribuum, melius in Atticianos procederēt. Aristophanis interpres ναυκλάρους demarchos appellat. Demarchi, inquit, scribebant in diarijs eorū nomina qui Reip. debebāt quippiam. Ad hæc libellos lexiarchicos apud se seruare solebant, congregabantq́; populum ad leges quū opus esset accipiendas, quibus ipsis popularibus easdem offerre solebant. Aristoteles autem de Clisthene ait (scribit idem interpres cum Harpocratione) quod quum esset in summa reip. authoritate, fecerit eodem esse instituto Demarchos cum naucraris, seu nauclaris, qui à Solone creduntur primùm instituti. Hi pompam in Panathenaicis ornare solebant. Paulò mox subdit idem interpres: Est autem Demarchus idem qui & ἐπώνυμος, diuersum à cæteris authoribus scribendo. uerùm ex uocis ratione parum errant. Item Asclepiades

Alexādrinus τοὺς περὶ τὸν δῆμον ἄρχοντας δημάρχους uocat. ut uerò scribit Demetrius Phalereus, Solon maxima diligentia curauit constitui Demarchos, qui inter populares principes essent, simulq; quod æquū & iustum reip. erat, exigerent darent'ue. Hæc interpres, omnia in dubium relinquens: ex quo loco illius ingenij curiosam ostentationem magis quàm acutum iudicium licet deprehendere. Harpocration ait: Erat ναυκραρὶς Aegypti emporium. Si uerò legamus ναυκραρικά, sunt res principum. Nam olim τοὺς ἄρχοντας, id est principes, ναυκράρους apppellare soliti erant, teste Herodoto in XV *historiarū. Verba sunt Harpocrationis, quæ indicant, etsi Musas habemus Herodoti, tamē alia eum scripsisse, quæ temporum iniuria periere.*

De Quæstoribus repetundarum, quos Græci εὐθύνους dicunt. Cap. XVII.

DEcem erant εὔθυνοι, aliàs χρεωσταὶ, debitorum exactores: κυβερνῆται, rectores: διορθωταὶ, emendatores: εὐθυντῆρες, directores: δικαστικοί, iudiciales: aut λογισταὶ, rationū magistri uocari soliti: quos quia rationes reddere cogebāt, atq; repetūdarū reos agebāt, non possum

possum alio uocabulo quàm coactorum aut quæstorum repetundarum nominare. Hi à nouem principibus uiris in maximis maximeq́; urgentibus reip. calamitatibus delecti, tributa popularibus augebãt, debitaq́; omnia exigebant. unde χρεωσαὶ dicti, non quòd deberent, ut uox communiter notat, sed quòd exigerent. Vox enim χρεωσὴς & ὑπεύθυνος licet frequenter paßiuè capiatur, hic tamẽ actiua est, ut et in græco uulgari sermone utraq́; uoce utũtur. Illis erat numerandum reip. pro ratione accepti, reddita apud logistas ratione. Magistratuũ alioqui pedaneorum rationes audiebant, repetundarũq́; agebãt, si quis à popularibus præter æquitatem salarij quicq̃ accepisset. Causa perperam obitæ legationis, quam Græci παραπρεσβείας dicunt, solebat apud eos dici: unde διορθωτὰι sunt uocati. εὐθύνεσθαι porrò dicebantur illi, à quibus rationes ab his exposcerentur: præterea εὐθύνας διδόναι, dare rationem, uel pœnam suscipere. inde illorũ magistratus dici solitus εὔθυνη, quũ alioqui rationem & pœnam significet ea uox. Adesse illis solebat ἐπιγραφεὺς, scriba, de quo egi: qui uiritim omnium popularium nomina ederet, censusq́; omniũ rationem promeret. Quũ

autem

autem lis de re fisci apud illos oriretur, tũc siste bant reos ad maiorum iudicum subsellia, pariter & eos qui non essent soluendo: cuius rei Isocra tes contra paßionem in Trapezitico *dat argumentũ uersus finem,* ἔτι δὲ παρ' ὧν ἐχρυσώνησα ὑπ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πλείους ἢ χιλίους στατῆρας, καὶ τὰ λοιπά. *Insuper eos (subaudi, in testimonium uocabo) à quibus ultra mille stateres precariò accepi. ad hæc indictione nobis imperata, inscriptionibus uarijs factis, plus ego & mei numerauimus, quàm peregrini: mihiq; maximam collationem persoluendam duxi.* Pro *paßione uerò erat mihi opus inscriptoribus, quòd dicerem illum etiam meis uti pecunijs.* Ha*ctenus* Isocrates. De*scribebat uerò is scriba cũ magistratu in* σιτοδοσίοις, *id est frumenti contributionibus, suum cuiq; modum, ut in publicũ horreum inferretur. quam annonam qui dispensabant,* σιτομέτραι *dicebãtur: qui seruabant,* σιτοφύλακες, *annonæ seu frumenti custodes. locus ubi seruabatur,* γαζοφυλάκιον. Q*ui undique conuehendũ in urbem curarent,* σιτῶναι, *frumentatores, aut annonæ præfecti,* ἐκ τοῦ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι, *ab emẽdo frumento, dici consueuerant.* Magi*stratus hi nobis paßim reip. con-*

temptu neglecti, admodum sunt necessarij. Eos habent summa in cura Venetiæ. Curam enim conuehendi undiq; frumenti habent illi quos à prouidendo uulgò prouidadorios uocant: recondendi, seruandi & distribuendi Duumuiri, quos farinarios ea de re appellant, quòd popularibus semper uiliori precio iuxta eum urbis locũ qui Riuus altus dicitur, distrahant, quàm mercatores soleant: ut nebulonum rẽp. labefactantiũ, fameq; enecantiũ auaritia coërceatur: quæ non rarò apud nos medijs in urbibus, prò pudor, usqueadeò inualuit, ut nonnunquã frumentum (quo in cumulũ putrefacto, quæ pestis possit esse tetrior, non facile dixerim) ob auri sitim diutius conseruatum, & tandem putrefactum, aut defodi aut in medium flumen coïjci uideas, quod centies centena hominum milia alere posset: & non tantum eximi ab usu, quod per prouidentiam erat à natura donatum, sed & elemẽta inde labefactata uidemus. Habent ijdem & duumuiratum annonæ præfectũ, qui curet obsonia cõuehenda. At ne quis causetur Venetijs tantum esse hos magistratus propter circumfusum mare, sunt nobis exẽplo apud Turcas, quos barbariores, rerumq; imperitos falsò credimus,

ædiles, urbi'ue præfecti, quos patria lingua Sſar Emin, *id eſt urbis præfectos nominãt, qui ut popularibus ſit copia oryzæ & frumenti, perpetuò curant, utq; uiliori precio diſtrahatur, néue ullum ſit illarum rerũ monopolium. Idẽ in exercitu curat* Arpac Emin, *hordeo quo illic equi aluntur, præfectus, ut abunde pabulum militibus adſit ad equos alendos. Tanto olim ſtudio* Ro*mani coluere rem frumentariã, ut ſine qua nulla reſp. incolumis eſt, ut alueos à ſingulis regionibus* Aegypti *ære publico in* Nilum *ducendos curauerint, quibus frumenti ingens uis* Alexan*driam, ac demum* Romam *conueheretur: incredibiliq; ſumptu eos alueos ſeruari curauerint, ea lege, ut ſi quis aggeres* Nili *qui erant alueorum ripæ, rupiſſet, capite plecteretur.* Ager Bi*zacenus in* A*frica,* C*ãpania,* S*icilia, & quæcunq; olim regio fuit frumenti ferax, tantæ fuit illis curæ, ut prouinciæ nomen inde habuerint.* Sed ad σιτῶνας *redeo, quo uocabulo uſus eſt iuriſconſultus* Dig. *de mune. &* honor. l.Mune*rum.* Nam *harum, inquit, ſpecierum curatores, quos ſitonas & elæemporos græci appellant, creari moris eſt. Antequã* Budæus *noſtræ* G*alliæ ſuo ſeculo primum ornamentum, græca il*-

lic reposuisset, alba ibi papyrus erat: & interim satis habent nostri Accursiani, si bonas contemnant literas, si non esse de pane lucrando (ut aiunt) adserant. quid illic potuissent pro σιτώναι & ἐλαιέμποροι comminisci? At dicent, & si graecè scriptum esset, non legeretur. Institut. enim de publ. iudicijs, ubi de sicarijs agitur, Accursius, aut alius dignũ patella operculum Accursianus, scripsit pro commento: Hoc totum quod sequitur, omittas. & alibi: Graecum est, legi nõ potest. Verùm quomodo sciret graecè, qui uix latina intelligat? qui ait bina esse quatuor: balucam, quae uox aurum χρύσαμμον significat, baiulans lucem: bastagarios laniones, aut ut uocat bècharios: topiarios esse fossores, & alia sexcenta. At eius patet late impudentia in Digest. de Orig. iuris. Vlp. uoce σιτωνίας graecè usus est, tit. de uacation. et excusation. munerũ, lege secunda: Sextumdecimum annum aetatis agentẽ ad sitoniae munus admitti nõ licet. quod uocabulum statim in quandam urbem uertit audaculus Accursianus. Non ita admodum differebant ab illis scribis, quorum in sitonijs mentionem feci, qui uocabantur λογόγραφοι, quaestrationum scriptores. nã & loco ἐπιγραφέων
ponebantur,

ponebantur, quum alioqui uox illa oratorē uersutum, & (quod græce magis exprimitur) λογοδαίδαλον significet, quo conuitio se mutuò impetūt Aeschines & Demosthenes. Verùm ad alia ueniendum est.

De Lexiarchicis, periopolis, & ephebis. Cap. XVIII.

QVoniam iam antè in Demarchorum muneribus mentionem de iuuenibus feci, qui in diario quod λεύκωμα, id est albū, & ληξιαρχικὸν uocant, inscribi solebant: de illis nūc sermo est absoluēdus. Antequam τῶν λήξεων ἦρχον, id est rei hæreditariæ potestatem haberent, biennium solebant circumire regiones limitaneas, ueluti tyrocinia armorū meditādo: tuncq; à decimooctauo ætatis anno, quo ex ephebis excedere mos erat, ad uigesimum uocabantur περίπολοι, id est circumitores, & ἔφηβοι ob ætatem, ἔφοδοι ob uiam et peregrinationem in qua uersabantur: etiam τῆς χώρας ἐπίσκοποι, regionis inspectores, non ueluti magistratus, sed ut quum ingrueret necessitas, essent regionū uiarum & locorum periti. Exacto demum biennio, ueluti in præmiū laborū dicebantur ληξιαρχικοὶ, qua iam dixi ratione. λῆξιν enim Græci

ἐκ τοῦ λήγειν, id est à desinendo, hæreditatē dixere, quòd scilicet statim ab uno in alterum desinat. Alioqui (ut ex Isæo notauit Harpocratiō) λῆξις unitatis numero τοὔγκλημα, id est accusationem significat. Facta illis facultatum potestate, iusiurandum istud, quum inscriberentur, in Agraulo loco subdiali præstare solebant. Iuramentum Lexiarchicorum: Armorum nunquam me pudebit. Ducem, cui semel addictus fuero, nunquam relinquam. Pro aris et focis solus, aut cum pluribus decertabo. Patriam deteriorem non reddam. Aduersus quancunq; regionē decernar, nauigabo. Assentiar æternis iudicijs æquitatis, sacrisq; iam receptis parebo. assentiar his etiam summa pace, quæ plebs sanctè sanxerit. Quòd si quis legibus nō paruerit, easq; euertere uolet, nō permittam. uindex uerò seu solus, seu cū multis ero. Sacra patria semper colā. Hos hodie Demarchos, seu γῦ τῶν λουκώμαλε τοὺς νέους ἐγγράφοντας, duplici in officio Turcæ habent, nomine uidelicet principis, & militū. Nomine quidem principis tertio quarto aut quinto quoq; anno, pro bellorum usu singulis in uicis & urbibus colliguntur ab eis iuuenes ex toto loci unius grege unà composito, ut facilior sit in

turba

turba electio, pro uirium corporis & formæ ratione: qui delecti ea lege, ne una domus duos fratres exhibeat ad id munus, conductiq; Constantinopolim, ubi nunc regia est, in tres classes rediguntur. Quos forma naturæq; indoles præstantior ornat (quod in primis physiognomoniæ periti in eam rem delecti curant etiam in primo delectu) hos princeps seorsum adhibitis doctis præceptoribus formãdos in re literaria ad persuasionis usq; notionem, & re militari curat, donec nati sint ut minimum XX *annos. (nam quum eliguntur primò, ex ephebis excessisse non licet, si in hunc numerum sint adscribendi) tũ satis exercitati nobilitate donantur, equitesq; trium generum fiunt, Spachi, Selictari. Vlupbegi. Secundi ordinis, principis hortos, quorum non tantum ipse, sed & tota Turcia est studiosissima, colunt, biremesq; quibus princeps uectari in mari solet, agere Constantinopoli quũ princeps adest, solent. Tertius ordo, infœlicium planè, datur diuitibus principibusq; uiris, qui illos non rarò totos octo annos durissimis exercent laboribus, interim ægrè naturæ illorum tenuissimeq; satisfacientes, donec quadam uirtute principibus ducibusq; belli innotescant, mili-*

tumq; numero adſcribi ſoleant. qua arte effectũ eſt, ut perpetuo milite abundet Turca. Nec uerò tantum ad hæc munia deliguntur quos parit Græcia, ſed & bello capti, emptitij, quacũq; arte comparati, modò non ſit inepta ætas, ſolent eum augere numerum: ſenſimq; creſcendo, qui non ſtatim munus equeſtre conſequuntur, fiunt Imghitzeri, inde Solachi, cuſtodiæ principis inuigilantes: poſtremò aut equites, aut maioris muneris, donec rude donentur. Delectus principis ita habet. Vt uerò tam ingenti perpetui militis numero parata ſit pecunia, habent & ſuum delectum, quos iam bene geſtæ rei fama euexit. Nam ut præſens eſt apud Turcas pœna ſocordibus, alas ad uirtutem facere ſolita, ita præclarum aliquod facinus aggreſſo ſtatim præmium adeſt: quæ ipſa ſunt duo maxima uirtutis excitandæ fundamẽta. Præter decimas, quibus olim eccleſia Græca dotari potiſſimum ſolebat, etiã militibus, hiſq; quos princeps euectos cupit, militiæq; paratos, maſculæ ætatis in uniuerſis prouincijs, quenq; tamen ſuo iure ius inquirendi eſt permiſſum, ut quotquot ex ephebis excedũt, & ut propriè magis græcè efferam, αὐδρωμαπίζωσι, quotannis XXV aſpra perſoluant: qui

uxorem

uxorem duxere, XXX. quæ industria facile trecenta hominũ millia quotannis alit. Indictio sola uenit ad principis ærarium. Cætera, quomodo scilicet poßit dignosci qui ad nubilem accesßit ætatem, acceptiq; & impensi rationes omnes, tractaui in secundo rerum Turcicarum libro. Sed nimis sum digressus ab incœpto τῶν ληξιαρχικῶν. Hoc nomen fuit sexuiratus, cui potestas erat, quoties magna comitia cogerētur eligendi XXX uiros subadiuuas, qui omnes funiculo cinnabari tincto populares in audiendis legibus senatuq; adeundo socordes impeterēt, notarentq;: qua nota per negligentiam accepta multabantur. unde parœmia de illis efferri solita, qui pœnæ timore, non amore uirtutis in officio essent, σχοινίον φεύγουσι μεμιλτωμένον, id est, Funiculum fugiunt minio rubricáue tinctum. aut ut Erasmus uertit,

Vitant sinopi collitam restim rubra.

Tale genus hominum frequens in urbibus est, quos nisi uis legũ magistratusq; diligentia coërceat, in officio nunquam contineas. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,

οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω

τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,

 Ulli in

Illi in foro nugantur, ac modo huc modò illuc funiculum fugiunt cinnabari tinctum. Ab hac dictione σχοινίου, *quoniam multa uerba scitu non indigna, à nemine (quod equidem uiderim) explicata, ueniunt, uisum est ea addere explicareq́;.* σχοινίζειν *itaq; est circumscribere, finire, diuidere, solum dimetiri, uelutí in locorum, finium, hæreditatis'ue designatione agri mensores solent: qui etiam loquendi modus* Hebræis *atque* Chaldæis *(à quibus ut disciplinarum linguarumq́; primis authoribus,* Græci *multa accepere) est familiaris, ut* חבלים נפלו לי בנעימים Chabelim naphlu li banehimim, *id est* Funiculi *acciderunt mihi pro uotis. aut ut uulgata habet editio:* Funes *ceciderũt mihi in præclaris. quæ uox prophetæ regij est, adferentis nil sibi non futurum gratißimum, quod* Deus *præscripserit. Verùm de illis locutionibus amplè scripseram antequam nostræ tractationes de linguarũ uarietate, ac noster de* Originibus *liber ederetur: quæ, quum extorquerẽtur, ista magis quàm prodirent, uisum est seruare in alium locum.* περισχοινίζω *item circũscribere significat, inq́; unum ducere.* Pollux, Τὸ δὲ δικαστήριον (τὸ γὰρ ἡλιαία) περιεσχοινίζετο τοῦ μὲν

βασιλέως

βασιλέως προσαγγείλαντος, τῶν δὲ θεσμοθετῶν πληρούντων, καὶ τὰ λοιπά. Tribunal uerò Heliææ circũſcribebatur rege quidẽ id iubẽte, theſmothetis aũt implentibus. Quinquagintaq; pedes illa circũſcriptio diſtabat à iudicũ loco, ut miniſtri ſubſiſtẽtes obſeruarent, ne quis adeſſet qui iuſiurandũ nõ præſtitiſſet. Valuæ porrò iudicij uocabãtur κιγκλίδες, non abſimiles illis quas καγκέλλους dicunt. Demoſth. περὶ ἀριστοκρ. ὧν ἓν ἢ δύο ἐρῶ παραδείγματος ἕνεκα τὰ γνωριμώτατα, τὸ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων. αὕτη τοῦ ἀσθενοῦς ταυτησὶ κιγκλίδος τῶν ἀπορρήτων κυρία ἐστὶν, καὶ μὴ τοὺς ἰδιώτας ἐπεισιέναι. τὸ τὴν ἐξ ἀρείου πάγου βουλὴν, ὅταν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ καθεζομένη περισχοινίζηται, κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐφ' ἑαυτῆς εἶναι, καὶ ἅπαντας ἐκ ποδῶν ἀποχωρεῖν. Quorũ (inquit de ordinum maieſtate agens.) unum atq; alterum dicam exempli cauſa, eaq; notiſſima. Primũ, quòd quũ quingentorũ uirorum ſenatus ab iſtarum tenuiũ ualuarum limite tantum ſecretiora tractãdi ius habet, nec priuato cuiquã licet tum illuc introire. Alterũ, quòd Ariopagiticus ſenatus quũ in regia porticu conſederit (locus erat Athenis) congregatusq; omnino fuerit, alto ſilentio illic

eſſe,

esse, atq; omnes secedere necesse est. ἀπεχοινίζειν contrariæ est significationis. nã expellere, proscribereq; significat: quod idem orator in eadem aduersus Aristogitonem *oratione aperit, uocãs ἀεισογείτονα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις ἀπεχοινισμένον, cui omni ciuitatis iure est interdictũ.* Verùm quia Budæus *de eius significationis uarietate in* Commentarijs *linguæ græcæ egit, de illo dicere amplius supersedeo. περὶ ἐξηγητῶν, id est de aruspicibus de cœlo seruantibus, deq; magistratibus res sacras, ludos, mysteriaq; administrantibus hic egeram, sed quia erant parum apta illa hoc in loco, uisum est ea in opus aliud differre.*

De Nouemuiris unà, quos ἄρχοντες Græci, id est principes dicunt. Cap. XIX.

Celeberrimi Athenis erant οἱ ἐννέα ἄρχοντες, nouem principes, qui eligi in eã functionem non poterant, nisi præstito hoc iureiurando: Esse tam à patre quàm à matre genere Athenienses, *talesq; iam ab auis abauisq; atq; atauis agnosci. Rogabantur præterea, an αὐτόχθονες essent, id est indigenæ, an à quibusdam alijs populis olim traxissent originem: quod &*

Veneti in agnoſcendis nobilitatis liberis factitãt. De religione, ſi eſſet ipſis ζεὺς ἑρκεῖος, Iupiter penetralis, tutelaris'ue, ἀπόλλων πατρῷος, Apollo auitus author'ue. De uita anteacta, ſi in parentes beneficia contuliſſent, ſi pro patria, aris, focis, arma fuiſſent ab illis ſumpta: ſi publicis honoribus meriti in remp. collati ergò donati aliquando fuiſſent. quas notas conſequuti, admitti poterant, non aliter. Hæc illos interrogabant Ariopagitæ in regia porticu, quæ paulo antè tradita eſt. Exhibito primo iureiurãdo, hoc ſecundum addebant, Se perpetuò ſeruaturos leges, auream ſtatuam nunquam pro quãtumuis in remp. magno beneficio poſtulaturos. non δωροδοκήσειν, id eſt ſordes & quæſtum iudicij cauſa ſectaturos. qua data fide, in Acropolin Athenienſium arcem à ſenatu, ubi idem iuſiurandum repeti moris erat, deducebantur. Non abſimile à ſenatu Veneto ſolitum eſt ei fieri qui claßis electus eſt imperator, quem Prouidadorium uulgò dici, expoſitum à me eſt prius, diuerſo tamen longè ſacramento. Is enim proſpecturus rebus bellicis, annonæ ac claßi eſt: illi legum uim adminiſtrare ſolebant. Vbi in arcem excepti erant, quamuis omnes ἄρχοντες

dice-

dicerentur, tamē sex θεσμοθέται, unus ἄρχων ἐπώνυμος, de quo dixi, alter βασιλεύς, id est rex, terti⁹ πολέμαρχος, magister militū dici solebat: de qb. ipsis singillatim sum modò dicturus.

De Eponymo. Cap. XX.

AB eponymo τὰ Διονύσια, id est Bacchanalia, & θαργήλια, id est Apollini & Dianæ sacra, unde θαργηλιὼν mensis Aprilis dictus est, administrari consueuerāt. Lites κακώσεως (qua uoce primò lites quæ inter uirū et uxorē acciderent, secūdò mutuas inter parētes actiones, aut liberorū ingratorum erga progenitores, & item plura quæ in tractatu de Actionum uocabulis tradere decreui, significantur) audit atq; iudicat: pœnā τῆς παροινίας, id est iniuriæ per temulentiam illatæ statuebat. Illius curæ cōmittebantur orphani, ad quos defendēdos tuendosq; ἐπιτρόπους tutores, uiros singulari integritate deligere solebat, qui ius etiā inter legitimū & institutū hæredem dicere ex officij ratione solebāt. Hos Græcia τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόπους, id est orphanorū tutores, ut ab his apposita dictione differrent, qui χηρῶν ἐπίτροποι uiduarū defensores dici consueuerant, uocare solebat. Postremi uiduas, quæ post mariti

mortem

mortem grauidæ remanserant, diligẽtius conser uabãt, atq; posthumis prospicere soliti, curabãt uiduas pupillosq; diario indictionũ eximi, publicisq; contributionibus liberari. Qua in re q̃ simus negligentes, id satis monstrat, quòd nullus ad id munus magistratus peculiaris deligi solet: & præclaris interim uerbis pietatẽ intonamus, in qua exercenda facile non tantũ à Muhamedicis, sed et ab ethnicis uincimur. ἐπίτροπον *alioqui si sine adiecta alia uoce acceperis, cuiuis negocio præfectũ notabit. Iã suprà docui fastorũ seriem, rerũq; gestarũ memoriã ab hoc eponymo magistratu notari scriptis publicis priuatisq; solitam: quod uerũ semper erat, nisi quòd in* ἀρχαιρεσίαις, *id est magistratuum electione sub anni principio fieri ad aliquot dies solita ita supputabãt,* ἐπὶ πρώτης πρυτανείας τῇ δεκάτῃ ἢ ἑνδεκάτῃ, *primæ prytaniæ decima aut undecima.* Cic. *morẽ Græcorũ exprimere lib. de Fato uoluit.* Morietur, inquit Epicurus, *quũ duos et sexaginta annos natus uixerit* Archonte Pythorato. *Voluit et genitiuũ græcorũ in ablatiuũ latinorũ trãsferre græco uocabulo.* Propriè *itaq; dicebatur* ἄρχων ὁ ἐπώνυμος, *id est princeps unde res gestæ rationẽ tẽporis nomẽq; acciperent.*

De

De eponymis ſtatuis iam antè ſcripſi. ἀρχὴ ἐπώνυμος nomen erat magiſtratus illius. Vnum no lo omittere, quod hi ius ciuibus tantùm diceret, in iiſdem uerò cauſis πολέμαρχος inquilinis.

De Rege. Cap. XXI.

BAσιλέα regem ſacrificulum interpretatur Liuius: unde poſſumus confirmare (quod ſæpius expoſui) Romanos non tantum legum exemplum à Græcis expetiuiſſe, ſed & reip. imaginem hinc ſumpſiſſe. Quemadmodum enim hi rege ſacrificulo ſacra ferè omnia adminiſtrare ſolebãt, ita nomine ſacrorũ prima erat Athenis authoritate rex. Prima enim muneris dignitas illi erat, quòd τὰ ἐλευσίνια καὶ λήναια Cereri & Baccho ſacra, cum ludorum curatoribus fieri pro moris uſu curaret. In ſingulis enim ludis Athenienſes ſuos χορηγοὺς, id eſt choragos ſeu adiutores habere ſolebant, qui nõ tantum (ut iam à me eſt notatum) præerant ludis, ſed & liberalitate pro opum ratione in reip. impenſas utẽtes, de ſuo non parum inſumebant, eo ſolum nomine quòd illorum eſſent præfecti, quemadmodum in certaminibus ἀθλοθέται muneraríj athletis partim ex ſuo, partim ex publico ære præmia proponebant. In choragorũ mu-

nere

tiere & priuilegijs aperiendis tota Demosthenis in Mediã oratio uersatur. si quis itaq; copiosius de illis legere cupiat, illam legere poterit. Horum exemplum in mysterijs (ita tragœdias comœdiasq́; uulgares, quæ uitas heroum pro Christo passorum personatis hominibus plebeijs exponunt, uulgò dicũt) frequens usq; adeò est, ut multi inde rem familiarem, dum lucello inhiant, decoquant amplissimam. Athlothetarũ exempla crebra sunt in singulis urbibus, quæ aut iactu balistæ, ignei tormenti, arcus, aut etiã palæstræ exercitatione militẽ exercẽt. Curabat præterea noster sacrificulus sacra τὰ ἐπὶ λαμπάδι, quæ uidelicet ad lampadem fierẽt. Quæ uerò ea essent, quá'ue ratione obiri solita, ita scriptũ reperio. Tria, ubi semper lãpadis usus erat, festa Atheniẽses habuere, ἀθηναῖα, ἡφαιστεῖα, προμηθεῖα, Mineruæ, Vulcano, Prometheo. Suidas ait, Istrum scriptum reliquisse, quòd quũ Athenienses sacra Vulcano facerent, lampadem excogitassent: ob cuius rei memoriam perpetuos illi ludos consecrarint, in quibus usus semper esset lampadis. Vt uerò gratiam referrent etiam prudentissimæ artium inuentrici Palladi, itemq; Prometheo, primo supremæ literarũ me-

moria artium uariarum inter homines propagatori, sanxere ut pariter in illorum sacris eadem lampade posteri uterentur. Quæ quum altius contemplor, ut non possum satis admirari quàm nullam ferè ob rem, aut uilioris, & quam facile rideas, artis excogitationem leuiter temereq;, ne dicam impiè, credula nimis antiquitas multa hominum monstra in deorum numerum reposuit, ut ostenderet religiones illas opinione, non ueritate nixas: ita uehemens mihi subit illorũ è diuerso admiratio, qui semper persuasum habuere, nil boni in hac uita sine lumine atq; adminiculo cœlesti se posse consequi. quod uehementer illorum refellit amentiam, qui sine prouidentiæ munere res istas bene geri posse credũt. Peractis sacris, etiam controuersias, quæ illorum caussa inter gennetas oboriebantur, dirimebat. Qui essent γεννηταὶ, *ex* Harpocratione *subdo.* γεννηταὶ, *inquit, sunt eiusdem generis familiæue participes. Quũ enim* Athiensium *populus esset in certas partes diuisus, maximæ, ut diximus,* φύλαι, *id est tribus uocabantur: quarum singulæ trifariam partitæ* τριττῦς *creabãt: quæ etiam* φρατρίαι *dici solebant,* ἀπὸ τοῦ φρέατος, *à puteo uidelicet, cuius erat in eadem ui-*

cinia

cinia communis usus. (Dixi iam in demarchis etiam, quamlibet tribũ propter nautica munia in duodecim partes seu ναυκραρίας *partiri) quælibet uerò* φρατρία *(persequitur* Harp.*) sacrorũ gratia in triginta partes diuisa creabat* γένος, *nõgentesimã populi* Athenienſis *partẽ: cuius singuli patresfamiliâs* γεννηταί *uocari solebãt: inter quos ius de sacrorũ administratione dicebat. Subdit idẽ author,* Isæũ *in oratione pro* Apollodori *hæreditate* συγγενεῖς & γεννητὰς, *uocabulo abutendo, eosdẽ dixisse:* Philochorũ *præterea* γεννητὰς *interpretatũ* ὁμογάλακτας, *quasi collactaneos dicas. De cæde causas, quas ex præcognitione aut ex occasione rei obuij præoccupare poterat, in senatũ* Ariopagiticum *introducere solebat: ubi uerò reos ante tribunal stitisset, deposita corona ipsis* Ariopagitis *assidebat, sententiã pro ratione criminis primus dicturus. Ad hæc rerum inanimatarũ causas, uerbi gratia, de damno ab obice in uia publica dato, de ruina ex tigno communi, macerijs, ædibus ruinam minantibus, & huiusmodi audire solebat, quisq; teneretur earum nomine, iudicio declarare. Quia ille erat sacrorum princeps, de uocabulo quo illum honoris ergò* Athenæ *donarent,*

deq́; cæteris ſacrarũ rerũ curatoribus, pariter de ludis, feſtis, & huiuſmodi, plura hoc in loco ſcripſeram, quæ etiam ipſa commodius in ſuum ordinem opere peculiari ſeruare uiſum eſt.

De Polemarcho, tribuno militum.

Cap. XXII.

Τῶν δ' ἀρχόντων τρίτος ἦν ὁ πολέμαρχος, *Principum tertius erat polemarchus: qui quo uocabulo melius latinè dici poſſit, etiam officij explicatio planum faciet. Præerat primùm* Dianæ et Martis Enyalij *ſacris, ob eam rem quòd hi potiſſimùm rebus bellicis præire crederentur: quod* Homerus *epithetis appoſitiſſimis expoſitum reliquit, dum illam* ἰοχέαιραν, *hoc eſt telis gaudentem, hunc* ἀλλοπρόσαλλον, μιαιφόνον, τειχεσιπλήτην, *id eſt inconſtantem, homicidam, murorum urbiumq́; euerſorem uocat.* Certamina *etiam* ἐπιταφικὰ *ornari & diſponi curabat polemarchus.* Erat *olim præclarus* Athenieſibus *mos, ut quotquot in bello pro patria fortiter occubuiſſent, eos in diario adſcriptos, nominũ & rerum ab illis præclarè geſtarũ crebra recitatione, celebratione & gloria, præſente uniuerſorum ciuium corona poſt tam fœlicem mortem ludis & celebritate publica celebrarent,*

brarent, certaminaq́; à iuuentute fierent, quæ dicerentur ἐπιταφικά, *id est sepulchralia, in quibus ipsi iuuenes gloriæ cupiditate ad rem bellicam, mortis contemptum, amorem reipubl. usque adeò beneficorum in se memoris inflammarentur. Quamuis enim uirtutis præmium uir bonus in conscientia, minus perfectus in gloria ponit, tamen uerum est & illud* Silij,

Nec reperire licet multis è millibus unum,
Virtutem precium qui putet esse suum.

Qui itaq; gloriam è rebus humanis tollit, is uirtuti alas præcipuas adimere uidetur. Tribus *enim illa rebus potissimum alitur; unica gloria in magnis uiris, cui præmium accedit: in tenuioribus, & quos non usq; adeò incitat, formido, et præsens pœna illam in improbis inserit: qui nõ raro inde habitum facultatemq́; ad duo prima sibi comparant, ut iam scilicet non inepti, præmio digni sint: quò euecti, in gloriæ cupiditatẽ, quæ illos in uirtute retinet, transeunt.* Præscri*bi præterea à* Polemarcho *solebant cantilenæ & uersus quidam in laudem defunctorum, & uirtutis: qui ipsis iuuenibus decantandi in ludis publicis dabantur. Qui ordinẽ in bello reliquissent, qui imminente periculo fugissent (quæ cri*

mina λειποταξίου *et* ἀστρατείας *uocāt) eos ad ſenatum* Aropagiticum *deferebat condemnādos.* Singulis *tribubus manubiarum partes dare: inquilinos, qui ſine cenſus perſolutione aut uade* Athenis *agerent, multare: ius inquilinis & ἰσοτέλεσι,, id eſt populis fundis, ciuitateq́ donatis dicere, legatis proſpicere: in ſumma rei militaris et inquilinorū omnia tractare terminareq́ cōſueuerat. Scribūt non pauci authores, & urbis claues ad eū deferri noctu ſolitas, portarūq́ cuſtodiam tradi: quod munus in liberis* Galliæ *ciuitatibus illorum eſt, quos uulgò* Maiores *uocāt. Verùm quia is rei militaris ſummā habuit, uolo hoc in loco cæteros belli duces attingere.*

De Militaribus officijs.

Cap. XXIII.

SVberant πολεμάρχῳ *duo* ἵππαρχοι, *equitum magiſtri, ut refert* Harpocration, Ariſtotelem *in* Athenienſium *politia ſcriptum reliquiſſe: quibus non tātum equeſtris ordo, ſed uniuerſus quo in loco erant parēret exercitus, neceſſe erat: alioquin animaduertere in facinoroſos, imperiumq́ detrectantes, ſtatim licebat. Curabant præterea, ne quis ab ordine aut à duce ſemel delecto recedere indicta cauſa urgente,*

te, sine illorum permissu pœna capitis auderet: ut modum in uictu & cultu seruaret: ne se sarcinis grauiorem uictumq́; redderet, ne iniuriã popularibus inferret, & cætera huiusmodi militibus præscribi solita. quibus in obseruandis mirum quàm simus socordes. Sobrietate, continentia, obedientia olim Galli non tantum Europam totam subegere, sed & Asiam totam incurrendo terruere: nunc uenus, ingluuies, ebrietas, peruicacia, ordinis & ducis contemptus, furta, cædes, rapinæ propriorum ciuium & popularium nos delicijs inuoluentes, in contemptum uertunt. si interim à Duce uiro probo expetatur pœna de eius milite, audet turbas & factionem excitare, se abducturum ad alium plures comminari. & hæc patimur: unde inulta scelera illos furcis quotidie reseruant. Verùm frustra queror, capita non infrequenter sunt membris deteriora. Hoc tam difficile tamq́; laboriosum munus per ταξιάρχους, id est ordinum præfectos obire solebant. Hi enim ordinũ duces, centuriones, decuriones, leuiorisq́; armaturæ milites in ordinẽ cogere solebãt, quod græci παραςήζειν dicũt. Erãt Athenis & decẽ φύλαρχοι, id est Tribuni, tribuũ ue præfecti, quos

quidam scribunt (quibus non facilè assentior) hipparchis præfuisse. Diuersum uerò me sentire Demosthenes facit Philippica prima, οὐκ ἐχειροτονεῖ δὲ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν δέκα ταξιάρχους καὶ στρατηγοὺς καὶ φυλάρχους, καὶ ἱππάρχους δύο; τί οὖν οὗτοι ποιοῦσι; Non'ne eligistis ex uobis decem ordinum præfectos ac duces, tribuumq; præfectos, & magistros èquitum duos? hi igitur quid faciunt? Voces diuersæ, muneris diuersitatem significant, et ex ordine dicendi functionis seriem monstrant. ἱππεῖς porrò, id est equites illi, quibus ἵππαρχοι præerant, quotannis ἱππάδα, id est sacra equestria persoluere soliti erant. Voce φυλάρχου græca usus est Cicero in Epistolis familiaribus. Verùm ab hac tractatione mihi parū cognita de experientia, recedo, ne idem mihi contingat quod olim sapientiæ professori in Græcia Phormioni apud Hannibalem cō tigit. Quum præclarè enim, ut literæ humaniores nullius rei quantumuis abstrusæ expertes illum docuerant, de re militari ex arte disceptasset, Pœnus subiunxit, Multos se quidem deliros senes sæpe uidisse, sed illo uno qui magis deliraret, uidisse neminem.

De

De ſex Theſmothetis.
Cap. XXIIII.

*V*Eluti ſumma capita in iudicijs ſex Theſmothetæ cum tribus iam ſcriptis, tribuũ duces, equites, equitumq́; magiſtros eligere ſolebant, alioqui horum præcipuum munus erat in iudices legum præſcripto non utentes in iudicijs, ueluti cuſtodum totius reip. obſeruatorum, ſeueriſſimè animaduertere: ita loco illorum ſanè nos regios procuratores et aduocatos habemus, ſed apud quos non raro ἡ χεὶρ τὴν χεῖρα νίπτει. Seorſum porro Senatum extra præſcriptum iure aut conſuetudine tempus cogere poterant: quod quanti eſſet muneris, quantæq́; authoritatis, ut hodie ſatis patet, ita Romani magno docuere argumento. Licebat enim apud eos tantùm dictatori, conſuli, prætori, & in ſumma rerum difficultate Tribunis tam militaribus q̃ plebeijs id efficere. Habito ſenatu, illius acta ſignificari popularibus curabant. Litem intendere præterea ſolebant in eos magiſtratus, qui nondum omnium ſuffragio examinatam legem promulgaſſent, quam actionem παρὰ νόμων γραφὴν uocari iam ſuprà, in nomophylacibus notaui. Erãt enim ſingulares legum uindices. Populis fundis

præterea qui Athenienſium iure uterentur, ius præſcribere, in falſos teſtes pœnam ſtatuere, talionis pœna falſum accuſatorem plectere, iudicibus ſingulis cum proedris ſedes honoris loco deſignare, illorum fuit muneris. Hoc munus in *conſtituendis iudicibus propè obſeruari à Quatuoruiris præſidibus apud* Pariſios *uidemus, aut ſi alij deſint, ab uno qui curiæ præſideat. Sunt enim apud nós, præcipuè* Pariſijs *(quum alioqui in Gallia ſit conuentus* Rhotomagenſis, Burdegalenſis, Toloſanus, Gratianopolitanus, *et* Diuionenſis*) plures ut uocant cameræ, quæ ſubſellia non malè uocari credo, quibus uarios iudices quotannis dari certum eſt.* Alibi *enim cauſæ ciuiles, capitalia alibi crimina, alibi quæſtio rerum fiſcalium tractatur. Iura principum alij, multas alij exigunt. quæ proſequi eſſet aliud opus, ſi pro materia dicatur. Verùm hæc me admonent, ut ſubſelliorum* Athenienſium *loca nunc attingam.*

De Tribunalibus ſubſellijs'ue, in quibus Athenis ius dicebatur. Cap. XXV.

VT *clarius ſingula appareant,* Demoſthenis *omnium doctrinarum principis ex*

oratione κατ' ἀριστοκράτους sententia mihi primùm in medium adferenda uidetur. Illa enim lucem sequentibus maximam adferet. Vbi ergo in memoriam ipsis Atheniensibus illa publica commoda retulit, quibus illi fruerentur quotidie qui ciuitatis iure utebantur, quorumq; Charidemus (in quem partim ea oratio scripta est) si secundum Aristocratis decretum, ipsum Athenienses recepissēt, particeps esse poterat, ait: Varia quidem certè sunt apud uos ô Athenienses commoda, qualia non temere alibi repěrias: inter quæ unum illud præcipuum est, non minus celebre quàm uenerandum, Ariopagiticum tribunal: de cuius dignitate si quisquam orationis copia dicere conabitur (tam uaria magnaq; de illo tum ab antiquis tradita, tum nostra memoria cognita sunt) tanta se dicendorum moles offerat, ut de nulla alia re maior. quorum tamen ipsorum exempli gratia unum aque alterum adferam in medium: utq; primò ab antiquis est traditum, referam. Dij ipsi senserunt illic potissimùm cædis iudicia peragi debere (ita fama est) ibiq; potissimum iudices fuere. Neptunus pro Halirrhothio filio aduersus Martem id testatur. Duodecim dij iudices inter Orestem

& Furias

et Furias illic sentētias dixere. At ista antiquiora uidentur. Veniamus ergo ad recentiora. Tanta huic senatui reuerentia, tanta est semper habita fides, ut nec tyrannis, nec oligarchia (quæ paucorum potentiorum imperium est) nec etiam quæ uniuersarum administrationis specierū uim superat Democratia, ausa usquam fuerit cædis iudicia ab eo loco transferre. Ita omnes in uniuersum semper sua consilia debiliora putauere, quàm quæ possent tam exactè uerum ipsum atq; æquitatē in causis tam fœliciter assequi. Ad hæc etiam (quod ipsum maximū est) nemo unquam aut reus conuictus, aut accusator non conuincens repertus est, qui meritò ab eorum sententia poßet prouocare. Nunquā enim quicquam quod reprehendi meritò posset, in eo collegio decretū est. Hæc Demosthenes: cuius uerba appendere ob dignitatem paulo prolixius uisum est. Pausanias in Atticis ita tradit. Prima quidē, ait, in dextra τοῦ κεραμικοῦ parte est στοὰ βασίλειος, regia porticus, in qua annuo magistratu solet rex sedere, cuius magistratus ἡ βασίλειος ἀρχὴ dici solet. Harpocration ex prima Demost. in Ariostogitonem oratione, tres esse στοὰς βασιλείους, porticus regias inuicem è regione

gione collocatas ait. Primam διὸς ἐλευθερίου, Iouis liberatoris: alteram, regiam uulgarem usitatamq;: tertiam, uarijs figuris ornatam, quam ideo ποικίλην dixere Græci. sed uerba Pausaniæ prosequor. Ἄρειος πάγος, inquit, id est Martius uicus, dictus inde est, quod ἄρης, id est Mars, condemnatus illic est, eo quod ἁλιῤῥόθιον occidisset. ubi & Orestes ob matrem interfectã iudicatus est: qui ut sententiæ pœnam effugeret, aram Palladi instituit, quam ἀρείας ἀθηνᾶς βωμὸν, id est Martiæ Palladis aram uocauit. et paulò mox: Sunt etiam Athenis alia tribunalia non usqueadeò ut primũ celebria, ut est τρίγωνον, à figura triangulari ita dictum: et παράβυστον, ita nuncupatũ quod in obscuriori urbis loco (erant Athenæ in decliui loco sitæ, Libanotoq; obiectæ) esset, atq; à paucis frequẽtaretur. Maximũ uerò omnium, & in quo plures conuenirent, erat ἡλιαία, de quo iam dictum est. In quo autẽ homicidæ, uenefici, sicarij, & maximè causæ capitales iudicarentur, illud uocabãt παλλάδιον. ἐν δελφινίῳ ius illis dici solebat, qui cædẽ quidem commisissent, iure uerò naturæ tuendæ se fecisse assererẽt. In prytanio de rebus ciuilibus, ut supra à me est notatum, transigebatur. τοῦ

πειραιῶς (qui locus ad portum non longe ab arce erat) iudicia φρεαττύος erant, ubi uidelicet illorum audiebantur accusationes qui iam iudicium extra Arium pagū effugißent: qui uelúti profugi causam ex nauibus dicere consueuerant. Hæc Pausanias paucis explicat: à quo ad lucernam Demosthenis rediens, uolō maiorem lucem adferre. Postquam de Ariopagitis suprà egit, in eadem oratione statim subiungit. Alter autem iudiciorum locus ἐν παλλαδίῳ erat, ubi de cæde præter uoluntatem, uimq́; repellendo illata, quærebatur. Illic enim quamuis manifesti criminis reum defuncti neceßarij agerent, non tamen pœnæ arbitrium habere poterant, sed ab ipso senatu cognita causa aliò ille concedere iubebatur, quoad parentum animi desinerent in eum esse infensi. Solebant uerò pœnam æstimare apud antiquos læsi aut interēpti affines, præterea in ius præsentibus rapere testibus quemlibet aduersarium. qua de re pauca quædam addere uisum est. Demosthenes in Mediam, πῶς οὖν ἔσται τοῦτο, ἐὰν πολλὰς ὁδοὺς διδῶ διὰ τῶν νόμων; καὶ τὰ λοιπά. Quomodo, inquit, habebit istud, si plures modos lege permissos dedero, quibus aduersus iniuriam inferentes utamur? uerbi

gra-

gratia, furti uin' aliquẽ accusare? uales uiribus? factum tibi certò constat? Rape in ius ad undecimuiros. est uerò mille drachmarum periculũ in multa, si factum non probes. Es tu debilior, ut qui in ius non possis facile rapere? Agito illũ furti apud nouem ἄρχοντας. Quòd si apud illos deferre times, accusa apud sex Thesmothetas. De tua fortuna conquereris, quodq́; sis pauper, non potes esse mille drachmis soluendis, si non probas? Furti apud arbitrũ accusare potes, nil tibi erit inde periculi. Sexcenta sunt huiusmodi adminicula ad ius cõsequendum. Satis ex uerbis Demosthenis apparet quod dicebã, cuiq; in ius sine uiatore aut apparitore (quos seruientes uulgò in Gallia uocant) aduersarium rapiẽdi potestatem fuisse. Quod uerò idem exemplũ Romam sit tralatum, quum ex multis alijs locis, tum maximè ex titulo digestorum, Si quis illum qui in ius uocatus est ui eximat, satis patet: & Lyricus satyra nona libri primi aperit,

—Casu uenit obuius illi
Aduersarius. &, Quò tu turpissime? magna
Exclamat uoce. &, licet attestari? ego uerò
Oppono auriculam, rapit in ius. &c.

Quo ex loco notandum uenit præterea, si quis uel-

uellet attestari rogatus, eum, ut meminisset, ab actore defricari memoriæ gratia circa auriculã solitum: quod & nostra ætate uideo seruari eadem ratione, prouerbijq; loco esse apud multos, Post auriculas te ea de re defricabo, scalpam'ue. quod à uetustissima Romanorum consuetudine ad nos transijsse certum est. Verùm redeo ad subsellia. Παλλάδιον, ait Pollux, euersa Troia à Græcis Athenas fuisse delatum: habitatores uerò Phaleri, qui portus iuxta Piræum Athenis coniunctus est, illos esse hostes arbitrati, in mare præcipites dedere. Acamas etiam dixit, Græcos fuisse homines qui Palladis simulacrũ attulerint: occisos itaq; oraculum uocauit ἀγνῶτας, quòd quum essent amici conterraneiq;, ut ignoti periere. quo in loco ob rei memoriã Palladium sacrum et tribunal constructum est, ubi de cæde inuoluntaria ius diceretur, quoniam illos Phalerei, non nocendi, sed opitulandi patriæ desiderio imprudenter ueluti hostes occidissent. Subdit Demosthenes: Tertium porrò tribunal fuit τὸ Δελφινίῳ, ubi ius illis dici solebat, qui cædem quidem commisisse se non negarent, iure uerò eam fecisse contenderent. Esse enim aliquam iustè illatam cædem non negabit, quicunq;

quicunq; deos ipsos, qui æquißimi putantur, illic Orestem, qui matrem tamen, sed iustè occiderat, post dictam causam nouerit absoluisse. Ab Aegeo id constructū narrat Pollux, unde Apollo Delphinius, Bellona Delphinia dicta est: primumq; ibi iudicium recepisse Thesea, quū prædonum spolia dicaret deo, non quidem negando Pallantidiorū cædem se commisisse, sed sanctè id fecisse cōtendendo, ne illi aut ei aut reip. nocere pergerent. Quartū (ait Demosthenes) erat ἐν τῷ ἐπὶ πρυτανείῳ, ubi solebant huiusmodi causæ tractari: si quis in uia transiens, ab obice illato, lapide scilicet, ferro, ruina, aut alia quauis re inanimata, aut etiam ab ignoto percussore fuisset læsus, coniecturis argumentabantur, si qua arte possent in illius qui damnum dedisset, aut dati causa fuisset, cognitionem uenire: qui inde probationibus uictus condemnabatur pro rei ratione. In illius tribunalis iudicijs, quibus rex de quo egi præerat, assidebant φυλοβασιλεῖς, regis asseßores amatores'ue, qui rē post perquisitas coniecturas, si non constaret de authore, corrumpi, & in flumen mare'ue proijci in pœnæ signū curarent. Πέμπτον βῆμα τὸ ἐν φρεαττοῖ, quintum tribunal in loco quem φρέαρ, id est

 puteum

puteum uocabant: alioqui τὸ ἐν πειραιεῖ dici solebat. ubi si quis post cædem contra uoluntatem admissam, aliam uoluntariam commisisset, cogebatur dare facti rationem, idq́; ex naui (ueluti solo proscriptus) quæ nec anchora nec rudentibus ocularibus retineretur. Ibi primum ἐφέτας ius dixisse fama est. Persequerer ex Demosthene τὴν ἡλιαίαν, nisi iam sæpius esset à me scriptus ille consessus. Ἐν λύκῳ, in Lyco conueniebant arbitri, & illi iudices qui causis terminandis adiungerentur. Μέτοιχον addit Pollux, nomine tantum: uerùm quid illic tractaretur, non docet, nec apud aliũ legi. Nolo hic immorari in iudiciorũ uerbis aut formis explicãdis, quæ multa huc congesseram, ne operi ad res ipsas declarandas nato, uidear & grammatica inserere: quod alibi fiet commodius. sed tamen absoluere curiarum & iudiciorum uocabula, ut sunt mihi promiscuè obseruata, nunc commodius iudico. Ἡλιαστὴς καὶ κριτὴς, idem significant, iudicem ordinariũ, ut aiũt. Ἐκκρίτης καὶ ἀπόλεκτος, à Cicerone lectus iudex dici solet. Γερουσία, omnium senatuum et iudiciorũ generale nomen est, à senili ætate (qua par est, aut certè moribus, esse iudices) dictum: peculiari tamen uocabulo

ita uoca-

ita uocari quinquaginta ἐφόρων consilium apud Lacones, scriptũ reliquit Aristoteles. Hoc enim ἐφόρου nomen, quamuis generale est præfecturæ cuiusuis nomen, tamen & magistratum cum significat: ut & ista, ἐπιστάτης, προστάτης, ἐπίτροπος, ἄρχων, ταμίας, ἐπίσκοπος. Omnia enim præterquàm quòd sunt dignitatum uocabula, communia etiam sunt. Nomine γερουσίας præterea decem κόσμους apud Cretenses etiam notauit Aristoteles. Illam uocem ex Græco in Cicerone Senatum uertit Gaza. Ἡγεμονίαν etiam τοῦ δικαστηρίου uocari, ex oratione Aeschinis in Ctesiphõtem notaui, iudicium quodlibet, quoties in eo iudices ius dicerẽt. Consessũ præterea iudicũ συνέδριον, ipsosq; iudices συνέδρους, quòd communi sede uterentur, reperio dici, id est aßeßores: qua uoce et Hebrei, ut LXX sapientum consessum exprimerent, sunt usi, סנדרין synedrin uocando.

De Aſſeſſoribus, quos Græci παρέδρους uocant. Cap. XXVI.

IVdicijs solennioribus sex πάρεδροι, à singulis trium ἀρχόντων bini delecti, solebãt adesse: quos ex Aristotelis Atheniensium politia recitat Sudas tantum fuisse quatuor: de quo

numero non contendo, quum ad rem parum faciat. Hos oportebat esse uitæ inculpatissimæ, de qua antequam iudicibus possent adsidere, apud quingentos uiros prytanes primùm, secundò inter Ariopagitas, quouis uolente per præconē (ut iam à me est notatum) ad accusandum admisso, rationē reddidisse oportebat. Causa tam seueræ perquisitionis erat, quòd res periculi plenas, & in quibus maxima fide opus est, tractarent, nempe iudicum sententias, quas unum uerbum omissum, mutatum, aliò translatum, aut à scriba celerrimè excipiente additum, poterat euertere, in'q; contrarium trahere, aut saltem partim à iudicis mente multum abducere. Erant itaque ueluti scribæ obseruatores, dispunctoresq; eorum quæ transcripsisset dictante iudice. Non possum hic non admirari patientiam nostram, qui alamus quotidie in curijs sexcentos nebulones, sescuncialibus literis libellos ita augentes lucri gratia, ut quod decem aut duodecim uersus uix impleat, in integrum quaternionē transeat & extendatur: tamen quum uideam leges contra illos latas à nemine magistratum habente curari ut obseruentur, uereor ut stipendium quod alioqui consularium uirorum aduocato-

rum & procuratorum seruis daretur, inde sarciri facile omnes uelint patianturq́. itaque aliò progredior.

De Apparitoribus, & illis quos græci εἰσαγωγεῖς dicunt. Cap. XXVII.

NIsi maior dignitas & magistratuum numerus me ordinem institutum seruare coëgisset, & quòd non litium ordine, sed locorũ et obseruationis ratione scribere ab initio uisum est, erant hi magistratus, aut munera potius in ipso operis exordio adscribenda: ut quorum alterum in ius uocante aduersario uenire recusantem compelleret, εἰσαγωγεὺς uerò singulis mensibus libellos & nomina litigantiũ in diario adscripta senatui offerret, nomenq́; ederet. qua in re mihi uidetur nõ esse absimile munus illorum quos ostiarios & audientiarios uulgò dicimus. Primi officij homines, seruientes uulgò dictos, plures quàm par sit habemus, tamen sine illorũ significatione in Gallia *neminem in ius uocare licet, nisi citatione sacris initiatũ. unde κλητεύειν* Græci*, in ius uocare dicunt, ducta ἀπὸ τῶν κλητήρων, id est ab apparitoribus uoce, ut item hi ἐκ τοῦ καλεῖν, à uocando scilicet dicti sunt. Verbum κλητεύειν præterea significat, testes*

aduersum me audio: quod Aristophanes in Nebulis significat.

Τῶν ἐμαυτοῦ γ' οὕνεκα νυνὶ χρημάτων
Ἕλκω σε κλητεύσοντα.

Mearum certè pecuniarum gratia traham te in ius testes aduersum te auditurum.

Περὶ κληρούχων, quos coloniis deducendis præfectos dicere possumus.

Cap. XXVIII.

Ratio (ut sum proximè præfatus) dignitatis magistratuũ, aut, si illa deesset, maior numerus, me coëgit eum seruare ordinem qui in operis discursu uisus est: uerùm promiscuè ut plura dicere sum eam ob rem coactus, ita nunc ad finem usq;, ut se offerent, sum singula prosequuturus. Solebant itaq; κληροῦχοι colonos in urbes aut priscæ Athenienſium poſſeſſionis, aut nuper conquisitas, non satis habitatas, inscribere destinareq; delectos, atq; agrum regionum et iuris ipsarum urbium diuidere, ueluti pro sorte cuiusq;. unde uox κληρούχων, id est sortes habentium ducta est. qui mos ut latius pateat, Libanij sophistæ sententiam ex argumento orationis Demosthenis περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ, *adducere uisum est. Erat, inquit, ea peninsula quæ*

Thraciæ adhæret, Athenienſium antiqua poſſeſsio, in quam Philippi regis tempore ad continendam poſſeſsionem ſuos κληρούχους miſerant. Mos enim ipſis erat, ut qui domi facultatibus eſſent deſtituti (quòd per Ariopagitarum diligentiam à Valerio ſcriptam, atque ſuperius adductam, ſtatim reſciri poterat) accepto illi cum armis uiatico à repub. in exteras aut nudas cultoribusq; uacantes, aut recens conquiſitas urbes mitteretur. Hæc ille. Quibus ipſis exemplis docemur, quo'nam hodie ſit utendum remedio, ut tantæ populi multitudini aut per uim calumniam'ue, aut per agnatorum multitudinem, aut quodam progenitorũ ſcelere facultatibus omnibus deſtitutæ, egregiè proſpiciatur. Eã enim frequentiam populi, etiam illorũ quorũ maiores uirtutis ergò erant laudem nobilitatis conſequuti, uidemus eò uſq; creuiſſe, ut una hæreditas (ſi Caletenſiũ Aquitanorũq; morem, quorũ primigenij male fratribus conſulunt, excipias) iam ad unciolas redacta, uix poſsit ſingulis fratribus uel hæredis nomen relinquere, & ante paucos annos, niſi ingens uetuerit clades, ſit nudos relictura nepotes, atq; in deſperationẽ adductura. Præterea rerum omnium uenalium conductia-

rumq; precia in immensum aucta, extremaq; omnia quæ æquitatis lancem superauere, nos admonent, multitudinis & cõtentionis ergò in deteriorem partem abire omnia. Quapropter quũ æmulationis & contentionis uitium nunquam possit, & nescio si debeat, è medio hominum tolli, non imprudẽter principes, & penes quos est legũ authoritas, meo iudicio fecerint, si dato ad iter & aliquot inde annos stipendio & uiatico, totam rebus destitutam & pergere uolentem multitudinem in terras nouas cultoribus destitutas mittant. Inde enim diuiso inter illos agro nouo aut ex æquo, aut pro dignitate, fiscus facile ad principem ex uectigalibus redibit, miseris uerò amplissimè prospicietur, malis & proscriptis hominibus, quibus ex rerum defectu peccandi consuetudo est in habitum uersa, purgabitur culta regio: nec erit ubi, etiam si maximè uelint, furandi in tenues exerceant consuetudinem. Hac arte olim Athenienses, Lacedæmonios, Græcos, Romanos, Gallos usos legimus. De his aliquando locũ mihi dicendi apud principem cupiebam uehementius, antequam tua prudentia Poyete apud eundem impetratum intellixi, quod summopere suadere conabar. O fœ

licem

licem Franciscum Regem tali Cancellario, ô fœliciorem Cancellarium tali rege. uerùm utrum, præter dignitatem, magis beatum existimem, ægrè sanè iudico. Ille literatos literasq; excitat præmijs, beneuolentia: hic illos perquirit, euehit ad præmium. Ille iustißimè imperãdo, omniũ demeretur animos: is æquitatem summam obseruando, nulli non satisfacit. Tutatur omnes Frãciscus, per eum Poyetus omnibus prospectũ curat. Ille uirtutis & literarum omnium absolutã quandam poßeßionem haberi curauit: is etiam ipsi possessioni suum adsignari locum summopere contendit. Et ut semel finiam, Augustum ille, is ab inferis Mœcenatem reuocauit. Verùm quũ hac eloquendi tenuitate utriusque laudes imminuam potius q̃ augeã, ad cætera progredior.

De Aerarij custodibus, quos ταμίας græci dicunt. Cap. XXIX.

DEcem numero erant ærarij publici dispensatores, qui præsentibus senatoribus uiris ex ipso ærario in Palladio, de quo egi, adseruari solito, quantum ipsæ publici usus necessitates exigerent, desumere solebant, præcipueq; in rem nauticam sartam tectamq; conser-

uandam, ex qua frequenter non tantũ Athenarũ, sed totius Græciæ salus pendere uisa. Duas uerò potissimum naues insigni magnitudine nomine publico curabant, quarũ una παραλιος, altera ἄμμων dicebatur: quãuis non desunt authores qui cum παραλίῳ σαλαμινίαν iungãt. Præter ærarij dispensationẽ, Palladis aureã imaginem, uictoriarum monumenta à ducibus data, reliquorumq; sacrorũ ornatũ in publicis supplicationibus obuiã senatui euntes deferebãt: quòd factitari solitum lego ab his quos Græci κωλακρέτας, ἐφόρους, φύλακας, ταμιούχους, διοικητὰς uocãt. Adserit uerò Harpocration eße eiusdẽ dignitatis uocabula inde dicta, quòd conderent, seruarẽt, promerẽt, dispensarẽt. Interpres orationis Demosthenis τῶν τιμοκράτους, ait locũ fuisse in postica arcis parte, quã ἀκρόπολιν nominãt, hincq; dictũ ὀπισθόδομον, & ταμεῖον, quòd omnes omnium fanorũ pecuniæ eò cõgererentur: ubi ait cõtigisse aliquãdo, ut à fœneratoribus auersæ per tamias pecuniæ desiderarentur, factũq; inde ut qui tũc ταμίαι eßent, ærariũ incenderent, ne illorũ apparerent furta et negligentiæ. Demost. Philip. 3. hos ταμίας δημοσίους, publicos adseruatores, quos uulgus nostrum

ſtrum theſaurarios parſimoniæ, aut ſimpliciter uocat. quòd uerò & pecunias ſuppeditent, prima Philippica πορισὰς ταμίας dixit.

Περὶ ἑλληνοταμίων, quos latinè Græciæ quæſtores dicere poſsis. Cap. XXX.

T*Αμίαι me admonuere ἑλληνοταμίων, quorum munus erat eas pecunias excipere et adminiſtrare, quæ ex parte Græciæ Athenienſibus parente colligebātur, ut idem illi in ſacris, quod iſti in indictionalibus agerēt. Pollux ait et inſularū prouentū exigere & excipere ſolitos. Hāc uerò tradunt Græci authores nominis rationem. Poſt nauali pugna ſuperatū Perſarū regem ab Athenienſibus, illi in retinendo imperio diligentiſsimi, quia caput poſt calamitatē cladēq; acceptam ſtatim ante omnes Græcos erexiſſēt, cæteris tributa imperauere, ad perſoluendas belli naualis impenſas, quo communis patriæ hoſtis eſſet profligatus, quia maior impenſæ pars fuiſſet antè ab illis expoſita: itaq; illos quæſtores uocarūt ἑλληνοταμίας, id eſt Græciæ quæſtores. Latius explicat originē uocis huius Herodotus in Vrania, adfertq; de Themiſtocle hiſtoriā: ad quem lectorem remitto, ne ſim tædioſior.*

De

De Hellanodicis. Cap. XXXI.

QVòd eadē in sacris totius regionis Atheniensibus subiectæ isti curarēt, ac præcedentes proximè in ærario conseruādo, uolui illos subiunctos. Pecunias ergo rerum sacrarū nomine debitas exigebant, ipsisq; choragis, de quibus egi, in impendium sacrorū dabant, quod ipsum à ciuibus, Athenarumq; habitatoribus τριηράρχοι, qui & φρούτορες, exigentes, in urbanis sacris & ludis facere consueuerāt. Sed de his, & conuentu ἀμφικτυόνων amplius dicam in alio opere. Lubet uerò nunc quæ desideramus subnectere.

De Gynæconomis, qui matronarum cultui, ne modum excederet, præerant. Cap. XXXII.

ΓΥναικόνομοι, aut γυναικόκοσμοι, de matronarum primùm, postea de omniū mulierum ornatu statuebant, ne ulla ipsarū quicquam se indignū ferret, utq; singulæ pro ratione census & facultatum induerentur, indicta multa ei quæ secus fecisset, qua statim plecti solebat quæ edicto aut legibus de ea relatis non paruisset. Erat etiam de incessu lex à Philippide quodam lata, ut quæ inhonestè incederet, statim mille

drā-

drachmis multaretur. Hos fuisse uiginti numero, scribit Pollux. Veneti quum proximè actis annis uiderent eum in mundo muliebri sumptũ intolerabilem, indeq; rei familiaris in immensum dispendium crescere, sanxere, ne ulla patricij sanguinis mulier aut puella in publicum ueste serica induta prodiret, nisi nuptiarum die, & quibus nuptijs conuiuijs'ue solennibus adesse moris est: quum alioqui multæ etiam humili loco natæ cum reginis pompa certare poßent. Statuêre præterea, ne aureum gemmis'ue ornatum torquem, monile'ue aut cingulum, unà ferret, gemmas'ue in annulis gestaret. alterum enim horum tantum eligere neceße est, alijs carere. Creati ad hanc rem magistratus, eas cogunt multando legis obseruare præscriptum. Non dico quàm ista lex sit nobis neceßaria, quũ illis qui prædia tam sua quàm aliena, domos, dignitates, & quicquid undiq; per fas aut nefas corradere possunt, in humeros & ornamentum uxorum & adolescentularum exponere uano more cogũtur, sit satis persuasum. Vnum id adseuerare constanter non dubito, frustra leges condi & instaurari, nisi funditus euulsa peccandi origine: quæ quanta in his præcipuè sit, qui in

qui in foro sunt atq; uersantur, tantum non ad ossa medullasq; exesi miseri litigatores docẽt: uiri boni, qui hæc ex usu perferre coguntur, deflẽt. nec enim uidere possunt, quid tantopere prosit uxori gratissimæ marito ille ornatus, nisi ut amatoribus placeat magis. pudicis enim & probis nil præter molestias adferre potest. Athenæus sexto Dipnosophistarum libro γυναικονόμων officium latius patuisse scribit, ubi de parasito ait. Narrabat χαιρεφῶν aliquando parasitum non uocatum uenisse ad conuiuium, quumq; recumberet in ultimo mensæ loco, ipsis gynæconomis (quos sympofiarchas alio uerbo græco latinis magis usitato dicere hic possum) numerantibus, ut moris erat, conuiuas inuitatos, illum parasitum, ut qui numerum excederet tricenarium præfinitum, discedere iubentibus, Numerate, inquit, secundò, à me incipientes. Quòd uerò mos esset gynæconomos conuiuia inspicere, inuocatorumq; numerum disquirere, si legis seruaretur præscripto, Timocles in Φιλοδικαστῇ ita scriptum reliquit. Referate, ait, portas, ut in luce simus conspicui magis: ut pertransiens, si uolet, gynæconomus, numerum capiat conuiuarum, secundum scilicet legem nouam, quod

fieri

fieri est solitum. statimq; subdit: Philochorus in septimo Attidos ait, Gynæconomi cum Ariopagitis congressus hominum in singulis domibus obseruabant, atque in nuptijs & sacrificijs: quoniam illic solebant dapibus affatim uti, atque adeò tantum non obrui. Hæc Athenæus. Non conuenit in conuiuarum numero cum Platone. *Is enim in nuptijs ultra decem conuiuas esse non uult, quinque uiros scilicet, & totidem fœminas. Verùm ille rem gestam, hic imaginariã, qualis est tota illius respublica, scribit. quapropter & magistratus illos quos in Politia exponit, nolui attingere, ne quis ignorantia aut negligentia id à me factum credat.*

Περὶ οἰνόπτων, quos bibendi arbitros dicere possumus. Cap. XXXIII.

Q*Vos cæteri authores οἰνόπτας dixere, id est uini obseruatores, illos Plato in effictæ suæ Reipub. libris μνήμονας uocauit, quòd legis credo admonerent. nã sicut gynæconomi, ut paulò antè scripsi, modum in mũdo muliebri, conuiuarũ numero, epularũ modo, obseruare cogebant: ita hi itidẽ in uini usu præscribebãt, ut si quis bibẽdi modũ esset supergressus, multa præsente cogeretur parcius aliàs uino uti.*

Quis

Quis uerò antiquis esset poculorum numerus, non refert, quum naturæ, non numeri sit haben da ratio. Morem in ea re apud uarias gentes obseruari solitum, si quis scire desiderat, decimum atque undecimum δειπνοσοφιστῶν *Athenæi libros legat, in quibus ferè nil aliud tractatur. Magistratus, inquit ille libro X.* οἰνόπται *erāt apud Athenienses, teste Eupoli poëta* ἐν πόλεσιν: *quos nunquam adhuc uidimus inter milites adscribi, ne ipsos* οἰνόπτας *quidem. O ciuitas ciuitas, quàm tu es delicatior, quàm melior ac prudentior? Hæc ad uerbum Athenæus. Ex illa Eupolis sententia apparet, antiquitatem, militem usq; adeò sobrium deligere solitam, atq; uini usu carentem, ut ne ipsos quidem uini obseruatores uoluerit eum augere numerum. Quantum uerò iuuet uini usu in exercitu carere, satis reipsa ostendit Turca, qui magna quidem illa multitudine, sobria tamen, uiniq; usu pœna capitis in exercitu destituta, Græcos tam egregios potores, ut prouerbium pergræcandi hinc sit natum, Macedonas, Thraces, Dacos, Mysios, Pannones, Iugros, Dalmatas, Gepidas, atq; adeò ipsos Germanos etiam uino armorum peritiā iungentes, nostrosq; Gallos docet rem bellicā in-*

fœlicius

fœlicius inter pocula fœminasq́; tractari atque delicias, quàm in tenui mediocritate, uitáq; abstemia. Nostri Thrasones inter pocula, uenerẽ, rusticos, singuli decem illius uiros unico congressu, ne dicam nictu, conficiunt uerbis, & interim ille seriò req́; ipsa de nobis, aris, focis, liberis, coniugibusq́; triumphat. Sed ad Athenæum redeo. Hi uerò οἰνόπται, ait, obseruabant quæ in conuiuijs solerent fieri, si æqualiter biberent cõuiuæ. Erat uerò uulgaris magistratus & tenuis, ut ait Philinus rhetor in Crocanidarum disciplina, triumq́; uirorum numero, qui inde ὀφθαλμοὶ sunt uocati, oculi, quod non raro quos oculos mentis ipsi conuiuæ uino uicti perderent, hi restituerent monitionibus. Symposiarchæ ab his mihi tantum nomine differre uidentur. Huic οἰνοφλύγων, uini helluonũ pesti, sanctione prospexerat ante duodecim annos Carolus Imperator quintus, statueratq́; in temulentos pœnam: uerùm ex eius lege euenit, quod ex diuina ait Paulus, ut per legem, quæ semper est peccati filia, peccati fieret augmentum, (ut natura in uetitum nitimur, cupimusq́; negata) atq; à quo esset genita, idem redderet genitum. Nisi enim sint acerrimi legum latarũ uindices, illæ ad ostensio-

nem peccatiq; reuelationem uidentur latæ, non ad coërcitionem. Leges enim si semel hominum mentibus, uel opinione sola sint imbibitæ, plus poterũt quàm ipsissima ueritas. Suasit lex Chaldæorum contemnere mortẽ, homines in toto ferè orbe sacrificare: quod & hodie apud Barbaros nuper nostro orbi reuelatos uiget, loco ipsorum animalia diuis occisa sacrificare. atq; adeò plus ualuit falsus cultus, falsa persuasio, Pharisæorum & scribarum leges etiam diuinæ refragantes sub aduentum Christi & suorum, quàm ipsa ab ipsissima ueritate enũciata ueritas. Quare si lex aliqua est ferenda, est & alenda, consuetudineq; aut ui in usum trahenda: alioqui frustra fertur. Flandri itaq;, & quotquot sunt illic Germani, uidentur non tantum neglexisse, sed legis Caroli uim auxisse. Veneti uero, quia adolescentes patricios uidebant rem familiarem cui essent successuri, absumere, mercaturam (cui tota Italiæ nobilitas studere meritò mauult, quàm aliena diripiendo, uanũ nudumq; nobilitatis nomen prætexere) neglectam relinquere, & præterea rei familiaris dispendium decoctionibus, in spem & rei familiaris, et amplissimæ dotis, ingens facere, indeq; scelera ex consortio nebulo

num

num (qui facillime in liberrimam totiusq; orbis fœlicissimè sitam ciuitatem irrepunt) contrahere, non infrequenter inde ad laqueum trahi: sanxere unà & dotis & epularum in conuiuijs priuatis modum, ne priuatis epulis pœna multæ ultra unum aut alterum capum non impetrata uenia apponerēt, cum bubula & ueruecina. ne'ue quantumuis diues patricius ultra sex millia ducatorum aureorum dotis nomine filiæ ausit dare: quum antea à tenuioribus ad sexaginta, quadraginta quinquagintaq; M. darentur. adhæc ne ullus patricius ausit filio ante ætatem iustam dare, qua in leges peccare sumptu liceat: unde factū est, quū sint exacti apud illos nomophylaces, ut luxus coërceretur, res, si non fieret amplior, nullum acciperet detrimentum. Prudens hic silentio sepultam uolo, quam gloriam multæ nationes ex uini ingluuie ambiunt: quum uideā laudi dari, quòd homo cum homine & ipsius equo certando certamen ineat bibendi, uincatq;, atq; una die horáq; absumat, quod denis iustè faciat satis. Video enim hæc monstra frequenter esse in delicijs, tantum abest ut pœna sit flagitijs illis constituta.

De fori curatorib. quos ἐπιμελητὰς τοῦ ἐμπορίου dicunt. Cap. XXXIIII.

FOri curatores decem Athenis fuere, qui pro tempestatis annonæq; ratione de rerũ precio statuebant, ut non uendentium arbitrio, sed iusto tãtum precio distraherẽtur: ad hæc ne uitiosas loco legitimarum merces exponerent: præterea ne quis ciuiũ plus frumẽti uiniq; quæstus causa apud se reponeret, quàm rerum illius usus exposcere uideretur (usq; adeò priuatus illis census erit breuis, commune magnum) quæ uerò in urbem quotidie supra usum inferrẽtur, in horrea publica nomine publico reponi curabant, unde iusto precio etiam iniquißima temporũ ratione egentibus ciuibus depromerent. Nos *interim non pudet, Christum, ipsiusq; dogmata, uerbisq; amplißimis pietatem, charitatem, quæ mater & fons est omnium rerum bene gestarũ, profitentes, nullis horreis publicis, pauperibus, quos ex suo cœlo frequenter eiecimus, prospicere: uerbis ipsum profiteri euangelium, negligentia autem uirtutẽ eius abnegare.* Quomodo pro*spiciant suis* Veneti, *dixi suprà.* Q*uamuis omnino destitutis (à foro enim in quo nil possunt, digredior) cœptum sit in non paucis Galliæ ciuitatibus*

tibus prospici, tamen in dies emergenti pauperũ turbæ in singulis facilè prospici posset, si, quæ inutiliter multi hominum conuentus ditissimorũ absumunt, in eam rem conferrentur: si quæ mul ti monachi occupauere, redderentur: si ex ære publico quæstus re frumentaria & uinaria fie- ret, proculdubio satis esset unde languenti & semimortuæ pauperum uitæ pararetur, quod supplementum laborum ipsorũ absolueret. nec enim cẽserem omnibus dandum, sed ualidos oc- cupandos in publicis priuatis'ue operibus, sum- ptum ubi facerent suum. morbo uerò laborãtes, atq; aliqua præcipua adq; opus utili parte affe- ctos, è publico ærario alendos iudicarem. Mune *ra piorum, donationes ex testamentis, multæ, et uaria alia possent in usum illum comparari.* Ve- *rùm ista ex affectu cogor dicere.*

De episcopis. Cap. XXXV.

E*Piscopi erãt, ad quos delectus prouincia rumq; negocia, ut* Ciceronis *uerbis utar, referebantur. in singulis enim prouincijs hi ue- lut rerũ arbitri cõstituti, perquirebãt de his quæ ad iurisdictionem, publicas iniurias, litesq; spe- ctabant, si quis illos adire uellet: ac sententiam ferebant, cui non secus ac si à principe magistra*

tu lata fuisset, parebatur. Vocabantur uerò etiã ἁρμοσαὶ aptatores, & φύλακες id est custodes, atq; ἔφοροι præfecti. ἐφορᾷν enim & ἐπισκοπεῖν est speculari, disponere. Nomine ephori usus est Cic. Quæst. Tusc. prima: Quum Lacedæmonius quidam, ait, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere contempserit, ut quum ad eam duceretur damnatus ab ephoris, & esset uultu hilari atq; læto, dixissetq; ei quidam inimicus, contemnis'ne leges? &c. Voce autem episcopi in Pandectis usus est iurisconſ. tit. de mun. & hono. l. munerum: Episcopi, inquit, qui præsunt pani & cæteris uenalibus rebus, &c. Cicero etiam epistolarum ad Atticum septimo, Ego, ait, præsum negocio non turbulento. uult enim me Pompeius esse, quem tota Campania & maritima ora habeat episcopum, ad quẽ delectus et negocij summa referatur. À diligenti rerum speculatione nostris Christianis episcopis nomen est inditum, qui ipsi ut sint præclaro nomine donati, uideo: ut rem ipsam uerbis conferant, certe in paucis patet. Sed quis custodiet ipsos custodes? Hos puerilis ætas, hos infantia, hos ambitio, illos cupiditas, quosdam fastus aulicus, non paucos ueri odium, consuetudinis ui-

tiosæ

tiosæ obseruatio prohibet uerum audire. Impro bos nomineq; indignos perstrictos uolo. Quæ itaq; iusto & acerbißimo dolore motus in eos scripseram, quum præclarißimos uiros uideam iam totos mille annos illos commonefaciẽdo aẽrem uerberasse, uisum est omitere, atq; perituræ parcere chartæ. Si Esaiam, Ieremiam, Ezechielem, doctoresq; omnes non audiunt, quid aliud quàm crabrones scribendo iritare possum, quũ arguere melius non poßim?

Habes æquißime Cancellarie, meas de magistratibus Atheniensium obseruationes: quas si abs te probari sensero, me præterquam quod magnum precium operæ fecisse uidebor, magnãq; consequutus fœlicitatem, ad maiora incitabis. Fiet enim tui iudicij censura, ne ullus poßit tam facilè carpere ac calumniari, quod semel probaueris. Si uerò quisquam rem ipsam ut minus absolutam culpare uolet, erit laborum & sudoris mei admodum iniquus æstimator. Verùm

sat erit, si nostra carpendo, norit nil

esse ab omni parte beatum.

Sed hactenus.

FINIS.

INDEX.

ἐξ Θ

Sumptua-

L 2 theſau

V

INDEX.

F I N I S.

BASILEAE EX
officina Ioannis Oporini, Anno Salutis
M D XLIII. Mense
Martio.